

An aerial photograph of a densely packed urban settlement built on a hillside. The buildings are multi-story, with varied rooflines and colors, including terracotta tiles. The settlement is surrounded by open fields and some trees. The overall scene is captured in a light, slightly desaturated tone.

# nuclis urbans

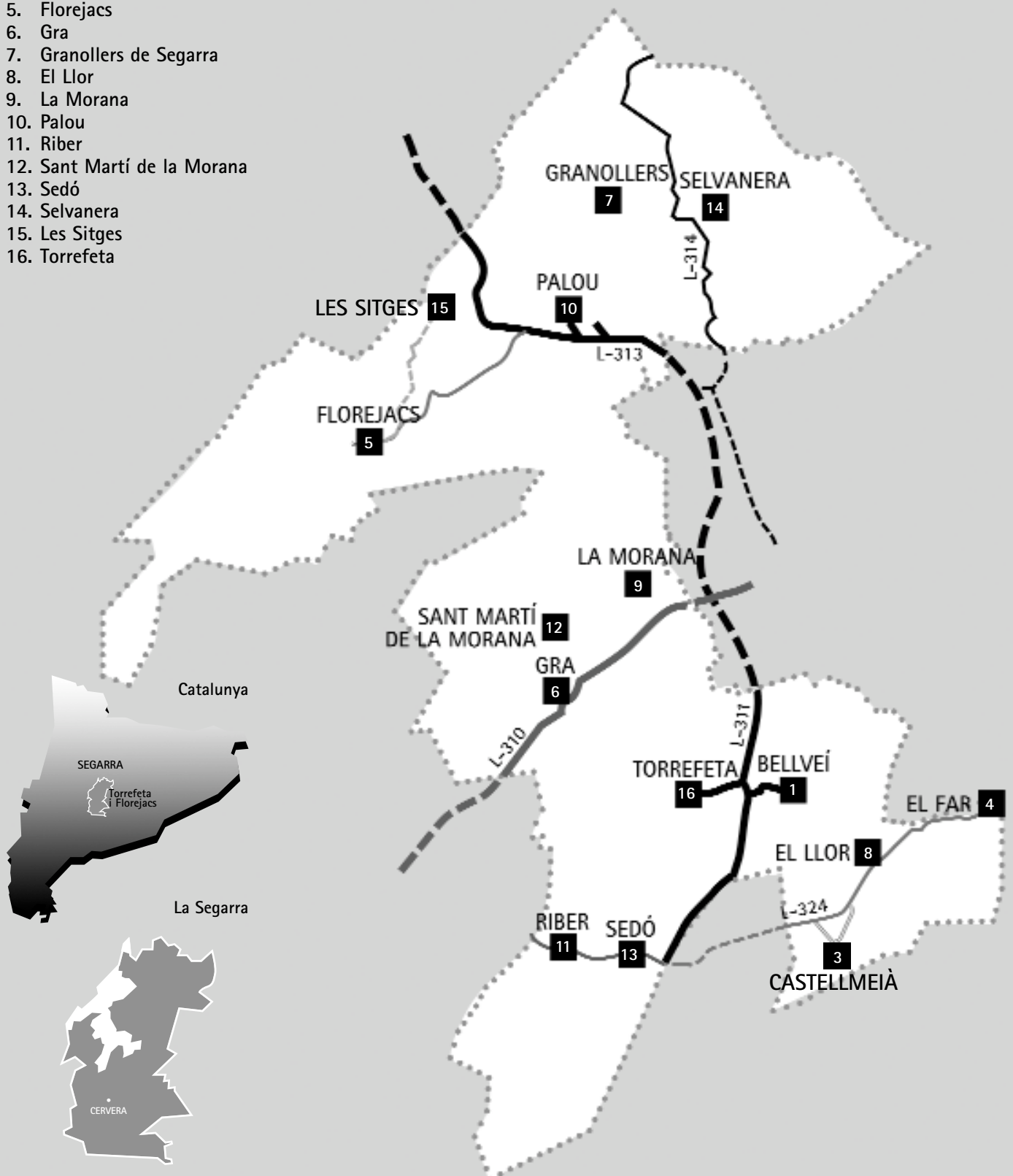
# Patrimoni de Torrefeta i Florejacs

Plànol de localització

Nuclis urbans

## NUCLI URBÀ

1. Bellveí
2. Les Cases de la Serra
3. Castellmeià
4. El Far
5. Florejacs
6. Gra
7. Granollers de Segarra
8. El Llor
9. La Morana
10. Palou
11. Ribera
12. Sant Martí de la Morana
13. Sedó
14. Selvanera
15. Les Sitges
16. Torrefeta



# BELLEVÍ



**Distància des de Cervera:** 11 km  
**Accés:** Camí asfaltat  
**Altitud:** 486 m  
**Com arribar-hi:** Des de Cervera s'agafa l'eix comarcal 311 en direcció a Guissona. A mà dreta trobarem indicat el camí que porta a

Bellveí

**Localització:** LN 41° 45.292" - LE 1° 17.457"



**Tipologia urbana:** Vila nascuda al voltant d'un castell, formant un nucli clos  
**Dinàmica urbanística:** De manteniment  
**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader  
**Habitants nucli:** 45  
**Dinàmica poblament:** Tendència al despoblament

ment

**Perspectives de futur:** Estancament

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Molt alt

## DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Vista general del nucli

El trobem situat a llevant de Torrefeta. Es tracta d'un nucli desenvolupat a redós del seu antic castell i, malgrat estar situat a la denominada Plana de Guissona, el trobem encastellat en una de les poques elevacions d'aquesta zona. Tal com trobem descrit en el cens de 1719, "*Bellvey te de llargaria 1 quart, lo mateix de ampla, i de rodaria 1 hora; afronta a llevant ab St Guim, a mitgdia ab Tarrossa, a ponenet ab Torrefeta, i a tremontana ab Guissona*". En el seu origen va formar un nucli clos medieval, caracteritzat per la presència del castell i l'església, en aquest cas dedicada a Sant Jaume i que ja es troba documentada en l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona el 1098; se'n conserven encara els portals d'entrada, que s'estudien en l'apartat d'arquitectura civil. Malgrat que al llarg dels anys ha sofert diferents reformes i la construcció de nous habitatges, així com eixamplaments de carrers i portals, la seva parcel·lació permet resseguir perfectament l'urbanisme original de la vila medieval. Les cases que es construïren posteriorment s'adequaren a la tipologia tradicional, obrint nous ravals al voltant del nucli clos.

Dins del nucli podem destacar el conjunt de cases format per cal Castell i cal Freixes, corresponent a l'antic castell de Bellveí, documentat ja l'any 1040. També localitzem les restes d'un antic molí, anomenat del Mig perquè dins el terme se'n localitzen dos més (Molí de Dalt i Molí de Baix) que ens parlen de la importància que va tenir l'aigua en aquesta part de la Segarra, que procedent dels diferents torrents que passaven pel terme carregats d'aquest bé tan escàs actualment com és com aleshores. Aquests molins fariners formaven part d'una extensa xarxa que trobarem al llarg i ample de tot el municipi.

Com tota aquesta zona, el terme de Bellveí degué ser habitat en època anterior a la medieval. Tenim documentats dos jaciments, difícils de localitzar a simple vista, que correspondrien a l'època romana per la ceràmica trobada en un d'ells. Per poder tenir més informació sobre el moment en què aquest indret fou habitat seria necessari procedir a treballs arqueològics que posessin al descobert les restes que poden guardar aquests dos jaciments, però de moment s'està lluny de poder realitzar aquesta tasca.

És un municipi eminentment agrícola i ramder, marcat des de l'antigor per la influència de la vila de Guissona, lloc del mercat setmanal, que malgrat la pèrdua d'habitants a l'estiu en recupera força, quan molts fills del poble hi retornen per passar les vacances, així com de nous nadius en els darrers anys.

## NOTÍCIES HISTÒRIQUES

De l'any 951 al 1001 la frontera del comtat d'Urgell se situa en l'eix del riu Llobregós, essent Sanaüja el punt de frontera més avançat. Entre el 1010 i el 1024 el bisbe Ermengol d'Urgell inicia un procés de reconquesta i repoblació de la plana de Guissona i el 1040 trobem Bellveí citat en l'acta de la segona consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell feta el 23 d'octubre, com una de les fortalises pertanyent a aquesta canònica. Del mateix any però datat el 12 de novembre, el tornem a trobar documentat en la donació d'un alou en el "*termino de Belvedino*" situat al sud de Farell. En un document del 1046/47, el bisbe Guillem d'Urgell i els canonges de la Seu reconeixen la cessió del castell de Bellveí en favor del vescomte Guillem de Miró, atesa la convenença pactada amb anterioritat entre el seu pare Miró i el bisbe Ermengol. Donat que el bisbe Ermengol va morir el 1035, s'ha de suposar que abans d'aquesta data ja existia el castell de Bellveí, i donat que Guissona fou conquerida entre el 1010 i el 1024, hem de suposar que la vila de Bellveí fou poblada en una data imprecisa entre el 1010 i el 1035.

El 1047 formà una quadra autònoma dins el terme de Guissona; així aquell any consta que els esposos Guillem i Adalèn vengueren al sacerdot Guillem una peça de terra "in quadra de Belovezino" pel preu de sis

sous. El 1196 trobem signant en un document relatiu a Ramon de Cervera a un tal Ramon de Belvedino, qui podria ser castlà del terme.



Façana de migjorn del castell

Ja al segle XIV trobem documentat com a senyors del lloc a la poderosa família dels Sacirera, mentre que al segle XV pertanyia a la família Agulló, els quals s'uniren per matrimoni a la també poderosa família dels Pinós. Al primers del segle XVIII els Agulló-Pinós rebren de Felip V el marquesat de Gironella que, a l'igual que el senyoriu de Bellvei, mantingueren fins a la desamortització del segle XIX.

**Etimologia:** Segons Albert Turull, el topònim Bellvei s'ha d'incloure dins el grup que indica motius afectius sobre un lloc i les seves circumstàncies, en aquest cas socials, de veïnatge. La seva forma llatinitzada *Bellovicino* trobada en la documentació més antiga sembla confirmar-ho, així com la seva evolució al català més primitiu amb les formes Belvezí i Belvehí. Així doncs es tractaria de la unió de l'adjectiu bell i el substantiu veí.

**Fogatges:** El primer fogatge de què es disposa és del 1365/70, en el qual es comptava per focs; trobem que Bellvei tenia el senyoriu compartit entre les famílies Sacirera i Vergós. Així, mentre que Bellvei dels Sacirera estava compost per 10 focs, Bellvei de Meià, que era de Berenguer de Vergós, en tenia 20 (en aquest darrer fogatge es compta el senyoriu compartit amb Castellmeià); en el treball de Josep Aparici del 1708 Bellvei consta de 20 cases, mentre que en el cens del 1719 (J- Iglesias, però, es basa en dades de 1716), apareixen documentades 14 cases i 37 persones. En el de 1717 "*Vellbev 12 homes, 1 pobre, 13 total*". A finals del segle XVIII, el cens de Floridablanca situa Bellvei amb un total de 91 persones.

Ja al segle XX, al padró de 1991 hi constaven 53 habitants.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BARAUT, Cebrià, articles diversos dins "Urgèlia", vol 1-9. La Seu d'Urgell 1978-1989.
- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol I. Barcelona 1988, ps. 51-54.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI Tom I. Barcelona 1976, ps. 753-754.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona

1997, ps. 319-320.

– *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 127.

– IGLESIAS, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.

– Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969.

– Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979, vol II. Barcelona 1981.

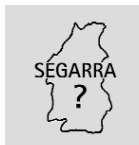
– Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.

– Resum del Padró municipal d'habitants dels 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, p. 64.

## LES CASES DE LA SERRA



**Distància des de Cervera:** 30 km

**Accés:** Camí sense asfaltar

**Com arribar-hi:** No es tracta de cap nucli urbà sinó de diferents cases aïllades a les quals s'arriba des de Sanaüja, des d'on s'agafa el camí de Sallent i la C-149 en direcció a Solsona.

Després s'ha d'agafar un camí que surt a mà esquerra.



**Tipologia urbana:** Nucli dispers en masos

**Dinàmica urbanística:** Actualment s'estan fent obres de millora

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 4

**Dinàmica poblament:** Tendència al despoblament

**Perspectiva de futur:** Manteniment

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Mitjà

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

El terme de les Cases de la Serra està separat de la resta del municipi i el trobem situat al nord de Sanaüja, a l'extrem septentrional de la Segarra. És format pels masos de Mas Pujol, Mas de la Vila i Mas Garriga. No és tan sols un enclavament entre municipis, sinó també entre les comarques de la Segarra, la Noguera i el Solsonès.

El Mas Pujol conserva l'església romànica dedicada a Sant Pere, al fossar de la qual localitzem un sarcòfag de pedra amb decoració incisa, així com diferents sepultures al terra. Entre l'església i el mas, trobem un altaret per beneir el terme i un cup de forma singular, que s'estudia en l'apartat d'arquitectura popular; tocant al camí que porta al mas es localitza una bassa en mal estat de conservació.





Façana del Mas de la Vila

El Mas de la Vila també conserva la seva capella, dedicada a Sant Antoni, datada el 1682.

En referència al Mas Garriga, la capella està dedicada a Santa Bàrbara i a la llinda hi ha gravada la data de 1761; a l'exterior del mas trobem un pou d'estructura rodona.

Ambdós masos, Pujol i la Vila, estan en fase de rehabilitació, mentre que el Mas Garriga està força abandonat.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Segons Albert Turull, el Mas Pujol ja s'esmenta en un document del 1072, on es situa aquesta *vila infra terminos kastro Sanauge*. En un document recollit per Baraut, que correspon a l'inventari de les percepcions i serveis que el bisbe d'Urgell rebia del castell de Sanaüja, per ús i dret, còpia del segle XIII d'un document original dels anys 1040-1075, es recull el lloc de *Pugol*, del qual el bisbe rebia tributs. Del 1087 és el testament de Miró Erimà, a través del qual fa deïxa a Santa Maria de la Seu del seu alou de Pujol, juntament amb el de Florejacs i Alàs. En un document del 1110 és Pere Ponç, junt amb la seva muller Guilla, qui dóna a la canònica de la Seu d'Urgell l'alou de Pujol, el de la villa *que vulgo dicitur Floriag i Paretsaltes*, en aquest cas se suposa que l'alou de Pujol correspon a l'estudiat en aquest treball ja què va associat a Florejacs.

**Etimologia:** Per Turull el topònim de Mas Pujol pot tenir el seu origen en un derivat de la sufixació diminutiva del comú *puig* o més indirectament si es tracta d'un nom derivat del llinatge d'un antic habitant o senyor del lloc, tot i que aquest nom hauria de procedir de la mateixa sufixació diminutiva del comú *puig*.

#### NOTES COMPLEMENTÀRIES

Del conjunt de masos que formen el terme de les

Cases de la Serra destaquem l'indret de Mas Pujol com a més emblemàtic i primitiu de tots, sobretot pel que fa a l'església de Sant Pere i el seu fossar.

També cal destacar la bella factura arquitectònica del Mas de la Vila.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BARAUT, Cebrià, *Els documents dels anys 1076-1092 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* dins "Urgèlia" vol VII. La Seu d'Urgell 1984-1985.
- Idem: *Els documents dels anys 1093-1100 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* dins "Urgèlia" vol VIII. La Seu d'Urgell 1986-1987.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà* vol 9. Barcelona 1983, ps. 130-131.
- Resum del Padró Municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 89 i 348.

## CASTELLMEIÀ



**Distància des de Cervera:** 10 km

**Accés:** Camí sense asfaltar

**Altitud:** 520 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera per l'eix comarcal L-311 fins trobar la sortida a Tarroja; des d'aquesta població agafem la carretera L-324 en direcció a Sant Ramon i passats 1,5 km a mà dreta trobarem el camí, sense asfaltar, que porta a Castellmeià, el qual és visible des de la carretera dalt d'un turonet

**Localització:** LN 41° 44.101" - LE 1° 18.098"



**Tipologia urbana:** Conjunt de castell-palau i església

**Dinàmica urbanística:** Cap

**Caràcter del nucli:** Agrícola

**Habitants nucli:** Cap

**Dinàmica poblament:** Cap

**Perspectives de futur:** Turístic

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Molt alt

#### DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA

A migdia del Llor i entre la carretera que uneix Tarroja amb Sant Ramon hi ha el llogaret de Castellmeià (antigament conegut com a Meià), que s'aixeca al cim d'una petita elevació. Es tracta d'un petit nucli format pel castell i l'església, que pràcticament conserva intacta la seva estructura medieval.

L'edifici corresponent al castell, de presència majestuosa i que dóna una forta impressió de consistència. És com una enorme capsa rectangular de pedra, amb dues torres cilíndriques a la banda de ponent, que corresponen a la part més antiga de la fortificació i que segurament es poden datar al segle XIV. L'edifici



Vista general de Castellmeià

ha sofert diferents modificacions al llarg del temps, com demostren les finestres amb motlures, que parlen d'un gòtic tardà, i la porta adovellada del XVI.

A l'interior del castell és difícil accedir-hi. Segons explica Vida Vidal, *"dins el vestíbul poligonal, acapararà la vostra atenció una poderosa columna. Aquest atri tan ampli tal vegada correspon, en opinió de Lluís Monreal i Martí de Riquer, a l'espai que ocupava el pati d'una fortalesa més antiga, que s'alçava anteriorment en aquest lloc i que devia quedar oculta pel bastiment actual. Al fons d'aquest rebedor, sota un arc rebaixat, es troba el peu de l'escala, una magnífica escala de caragol, de tub, sense ull, formada per grosses lloses d'una peça i que ocupava l'interior circular d'una de les torres. Salvany diu que aquest peu d'escala, emmarcat per l'arc, sembla en realitat la falda d'una llar de foc"*. Vidal Vidal continua amb la descripció que en fa J. Salvany al seu llibre *Excursió de Cervera a Guissona* publicat en el butlletí del C.E.C. Núm 281-282 de juny-juliol de 1918. Segons aquesta descripció, l'escala abans esmentada ens porta *"a l'entrada del gran saló amb portals de motlures de guix, en el qual s'obren tres ventanals cap a fora. La sala és llarga i alta amb sostre de bigues, desenrotllant-se en son interior dos pisos que, per portes i finestres, el de plà dóna a la sala, i el pis superior sols en finestrals. Disposició molt original, perquè des de les habitacions puguin veure i rebre llum del saló..."*

A la revista Terra Rubra es recull la tradició oral del segle XVII segons la qual aquest petit nucli també estava format per diferents cases, citant el testimoni d'Antoni Torres, del Llor, mort l'any 1684 als 108 anys,



Capçalera de la capella de la Mare de Déu de la Llet i edifici del castell al fons, l'any 1916 (fons ACSG)

el qual afirmava haver vist moltes cases vora el castell, a la part de tramuntana. Qui en fou propietari a partir de 1735, Josep Amat i Junyent, també fa constar que el 1640 hi havia set cases que foren derruïdes a causa de la pesta i les guerres. El 1768 fou autoritzada la construcció de dues cases per als germans Francesc i Joan Giribet i Mayol, que es coneixien amb els nom de *Casa de la Vinyavella* i *Casa de les Feixes*, cases que encara cita Madoz en el seu treball del segle XIX.

A llevant del castell es troba la petita església romànica on es venerava la imatge de la Mare de Déu de la Llet. Actualment està molt abandonada, amb els grans per accedir-hi trencats i tot el voltant força deixat. Malgrat que els propietaris del castell no hi resideixen habitualment, les terres segueixen sent conreades, mantenint el seu caràcter agrícola.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'any 1848 Castellmeià formava part del municipi de Torrefeta; va esdevenir independent el 1860 però un segle més tard, el 1960, es tornaria a agregar a Torrefeta.

**Fogatges:** En el fogatge de 1365/1370 consta *"Bellvehi de Meià, qui són den Berenguer de Vergós X fochs"*, el fet que es parli en plural ens porta a pensar que la població que s'esmenta corresponia a dos nuclis, Bellveí i Castellmeià, ja que part de Bellveí i Castellmeià pertanyien ambdós als Vergós. En el cens de 1717 es recull que "castillo de Meià 1 hombre" mentre que el 1719 consta *"Castell de Meyà: Té de llargaria poch més de mitg quart, de ampla 1 quart, i de rodaria 2 quarts; afronta a llevant ab Elon i Tudela; a mitg dia ab dit Tudela, a ponent ab Tarroja, i a tremontana ab Llor. Te este terme 1 casa i 7 personas"*. Pel que fa al cens de Floridablanca de 1787, Castellmeià comptava amb 19 habitants.

**Etimologia:** Segons Turull, la tendència d'ençà del segle XVIII és usar la forma completa fossilitzada de Castellmeià, mentre que gairebé es pot afirmar que en època medieval el lloc era anomenat només Meià. La forma intermitja Castell de Meià així ho confirma. En l'origen del mot Meià hi ha dues hipòtesis: la primera és que sigui un nom propi personal, concretament llatí; l'altre que sigui un adjectiu comú, variant de *mitjà*. La primera hipòtesi es basa no només en l'existència d'un nominal possible i cert en llatí, sinó en tota una sèrie de topònims en -à provinents de noms personals llatins en -anus. La segona hi-



Detall de les motlures d'una finestra renaixentista del castell

pòtesi de Coromines es decanta vers una interpretació literal del mot: *meià* només com a variant formal de mitjà, és a dir, aplicat a accidents situats entremig de dues coses. Aquest criteri, pel que fa al Castell Meià segarrenc resulta, si no coix, difícil de concretar; com a molt podríem aventurar que el castell era, al segle XI, entremig de terra de cristians i de musulmans, o també entremig del camí de dues poblacions més grans, Tarroja i la Manresana.

#### NOTES COMPLEMENTÀRIES

El recompte d'hectàrees del seu terme està inclòs dins del Llor.

Arquitectònicament parlant és un lloc molt interessant, així com des del punt de vista pedagògic, a l'igual que les Sitges, ja que evoca les formes de vida de la noblesa agrària en una època de prosperitat del camp català. Emmarcat dins el nucli de castells-palau isolats del cinc-cents, és un magnífic exemple per a ser visitar amb finalitats turístiques.

#### PROTECCIÓ EXISTENT

- Decret sobre castells (22-IV-1949).
- Bé d'Interès Cultural (Ilei 16/25 juny 1985. R-I-51-6519).

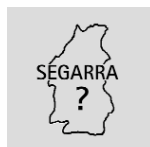
#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol I. Barcelona 1988, p. 81.
- *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Departament de Cultura de la Generalitat. Barcelona 1990, p. 415.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, ps. 749-753.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 320.
- *Fons d'imatges de l'Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG)*.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 128.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1972.
- Idem, *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem, *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 230.
- MADOZ, Pascual, *Diccionario geográfico estadístico histórico de España i sus posesiones de ultramar*. Madrid 1845.
- Resum del Padró municipal d'habitants del 2008 de l'ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- SALA, Joan-Plàcid, *El Castell de Meià dins "La Veu*

de Torreflor" núm. 25. Torrefeta 1991.

- "Terra Rubra" núm. 39. Tarroja nov-des 1995, p. 12.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 96-99.
- VALLS, Joan, *Notícies històriques del Castell de Meià i de Ferran, dos indrets de la comarca de la Segarra*. XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, vol II. Cardona 1994, ps. 49-64.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, ps. 46-47.

## EL FAR



**Distància des de Cervera:** 11,5 km

**Accés:** Camí asfaltat

**Altitud:** 540 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera en direcció Guissona per la L-311 fins a la cruïlla amb la L-324 en direcció Sant Ramon – Calaf. Passat el nucli de Tarroja, a uns 2 km ens desviarem per la L-312 que mor al Llor. Des d'aquí pel camí que porta a Comabella, a 2 km trobem el nucli del Far

**Localització:** LN 41° 45.115" – LE 1° 19.656"



**Tipologia urbana:** Nucli sorgit a redós d'un castell

**Dinàmica urbanística:** Cap

**Caràcter del nucli:** Agrícola

**Habitants nucli:** Cap

**Dinàmica poblament:** Cap

**Perspectives de futur:** Deteriorament

**Estat de conservació:** Bo

**Interès:** Baix

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA



Vista general del Far

A l'extrem NE del terme municipal de Torrefeta i Florejacs trobem el poble del Far, vora el camí del Llor a Comabella. Dalt del Tossal trobem les ruïnes de l'antic poble i les restes del que havia estat el castell, adossades en part a cal Tàssies, l'única casa que resta dempeus. Al peu del tossal trobem la casa, moderna, dels masovers de cal Tàssies, família propietària del terme, així com de la petita capella dedicada a Sant Domènec que els Tàssies manaren construir al segle XVI, al costat de la qual s'ubica el cementiri familiar.



Vidal Vidal ens descriu el lloc amb els següents termes: *"En aquesta diminuta i isolada vall, enmig de la boscúria, no passa el temps. Tot és llunyà, difús. Tot hi respira placidesa..."*

Si tornem a recórrer al cens de l'any 1719, trobem que del Far es diu: *"Te de llargaria 1 quart, de ampla 600 passos, i de rodaria 2 quarts; afronta a llevant ab Guspí, a ponenet ab Llor, a mitgdia ab Quexas, i a tremontana ab St Guim de la Plana"*.

De l'antic castell del Far, construït a la primera meitat del segle XI, es conserva la part inferior de la meitat occidental de la torre, gràcies al fet que va quedar integrada al mur de llevant de cal Tàssies, casa que degué ser edificada al segle XVIII sobre les ruïnes de l'antic castell. Es conserva un portal d'ingrés que dóna a la porta principal de la casa.

La família Tàssies no viu de forma habitual al seu mas, però els masovers continuen cuidant el terme i conreant la terra, de manera que com ja hem comentat parlant de Castellmeià, el terme del Far continua conservant el seu caràcter agrícola.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Al segle XII el Far pertanyia als Biosca, com es dedueix del fet que el 1161 Ramon de Biosca es donés ell en vida a Santa Maria de Solsona, cedint-li, a més, la jurisdicció que tenia sobre la vila i el castell del Far. El 1176 Pere de Biosca i nombrosos familiars confirmaren la donació a la canònica, la qual allargà el seu senyoriu fins al segle XVI, quan la canònica es secularitzà i es creà la diòcesi de Solsona, passant a ser el bisbe el senyor del Far, fins a la desamortització del segle XIX.

**Fogatges:** A través de la col·lecta de "Coronatge" i



Portal d'entrada a cal Tàssies

*"Maridatge"* de 1552 sabem que el Far tenia 5 focs, els mateixos que consten en el fogatge de 1553. A l'estudi de Josep Aparici del 1708 el Far hi apareix amb 9 cases, mentre que el cens de 1719 es constata que té 9 cases i 33 persones.

En el cens de 1717 hi havia 7 homes al poble, mentre que en el darrer, el de 1787, tan sols queden 20 persones vivint al Far.

**Etimologia:** Segons Turull, prové d'una fossilització del comú *far*, estès amb el sentit ampli de "talaia de defensa" o "torre de vigia", que s'adiu amb el caràcter fronterer d'aquesta terra en temps de reconquesta i a la seva gran quantitat de castells i torres aturonades. La grafia Alfa que trobem moltes vegades enlloc del Far, prové probablement d'un so fonètic, d'acord amb la pronúncia "al" en la part occidental de la Segarra, on pràcticament no existeix el "lo". Les grafies antigues "el Far" i també algun cop "lo Far", confirmen aquest argument.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- *Arxiu Patrimonial de la família Tàssies* (llibre de notes).
- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*. Lleida 1988, p. 27.
- BERTRAN, Prim, *Col·lecta de "Maridatge" de 1496 al Bisbat d'Urgell* dins "Urgèlia" vol I. Lleida 1982.
- Idem: *Col·lecta del "Coronatge" i "Maridatge" al Bisbat d'Urgell (1522)* dins Miscel·lania de les terres de Lleida al segle XVI. Lleida 1995.
- *"Capbreu del Far"* (1666). Arxiu Històric Comarcal de Cervera. Fons notarial.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, ps. 753-756.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*. Barcelona 1997, ps. 472-473.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, ps. 127-128.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El Fogatge de 1497*, vol I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vol I-II-III. Barcelona 1974.
- MADOZ, Pascual, *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España i sus posesiones de Ultramar*, vol 8. Madrid 1947, p. 19.
- SERRA, Joan, *Los señores de Portell* dins "analecta Sacra Tarraconensia" XXX. Barcelona 1957, p. 257.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, ps. 49-50.



# FLOREJACS



**Distància des de Cervera:** 21,5 km

**Accés:** Carretera

**Altitud:** 491 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311 fins a Guissona, des d'on continuarem per la L-313 en direcció a Ponts; un cop passat

Palou, a mà esquerra trobem l'entrada a la carretera de Florejacs, la LV-313, que mor al nucli

**Localització:** LN 41° 48.031" - LE 1° 12.823



**Tipologia urbana:** Vila nascuda a redós del castell formant una vila closa, que posteriorment anà creixent fora murs

**Dinàmica urbanística:** S'estan arreglant cases  
**Caràcter del nucli:** Agrícola, ramader i turístic

**Habitants nucli:** 50

**Dinàmica poblament:** Manteniment

**Perspectives de futur:** Manteniment

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Molt alt

## DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Vista aèria del poble de Florejacs

El poble de Florejacs està situat al sector de ponent del terme, a 491 metres d'altitud, entre els barrancs del Joncar i de Gravet, tributaris del Sió. Com tots els pobles de la zona, va néixer a redós de l'antic castell i de l'església romànica de Santa Maria (de la qual actualment no en queda cap resta); sobre ella es bastí l'església actual dedicada a la Mare de Déu de l'Assumpció, formant un nucli clos. La seva fesomia medieval encara la podem observar passejant pels seus carrers, però al segle XVI, com la majoria de pobles, patí certes modificacions i un engrandiment del seu nucli que portà a la construcció d'un segon nucli clos a partir del portal i pas d'accés que encara avui trobem per accedir a l'interior del poble. Dels segles XVI-XVII és l'actual castell palau, se'n conserven pocs elements constructius del seu passat medieval, però que saluda des de la seva torre emmerletada per transportar-nos a temps anteriors.

A part del castell-palau, cal fer esment de diferents cases construïdes al vessant sud de l'antiga muralla atalussada, que constitueixen un cos força uniforme.

Passejant pel seu terme trobarem alguns masos, amb la seva capella, i molta obra d'arquitectura popular, així com diferents jaciments arqueològics, molt poc estudiats, que ens parlen de nuclis habitats en aquesta zona ja en època ibèrica

Vidal Vidal ens fa la següent descripció: "*Les cases del poble de Florejacs s'apinyen a redós de les formidables muralles del seu castell, que a jutjar dels colossals panys de paret que en resten gairebé intactes, devia ser grandiosos...*"

Vidal recull algunes anotacions fetes per Lluís Monreal i Martí de Riquer de la fortalesa de Florejacs: "*Sembla que aquesta magnífica torre, d'una construcció característica del segle XIV, formava part d'un gran castell arrambat a la muralla, del qual queda memòria en la tradició oral.*"

L'economia del poble es sustenta en l'agricultura però darrerament s'hi ha obert un restaurant-casa rural. Malgrat que durant molts anys s'ha tendit al despoblament, com a la major part de pobles de la Segarra, darrerament s'estan restaurant cases tant de primera com segona residència.

## NOTÍCIES HISTÒRIQUES

L'indret fou conquerit durant el segle XI pel comtat d'Urgell; la referència més antiga que en tenim data de l'any 1082, quan Arnau i la seva esposa Guisla donen a Santa Maria de la Seu els seus castells de Claret i Valtallada i s'esmenta que aquest darrer limitava a tramuntana amb el terme de *Floriacus*. Novament el 1087



Imatge de la torre del castell, i a sota l'entrada al nucli clos

tenim documentat el terme de *Floriachi castrí*. Encara al segle XI, 1094, Galceran Erimà repartia el castro de Floriaco entre els seus dos fills.

Ja al segle XI trobem el cavaller Galceran d'Àger que demana un préstec i deixa en penyora tot el que tenia a "*in castro Floregags*". Durant aquest segle i els posteriors, XIII-XIV el seguim trobant citat en diferents testaments i altres documents.

El castell de Florejacs fou el centre de la baronia del mateix nom i començà a canviar ràpidament de mans; així dels Josa al s. XIV, passà als Cortit (1571), als Bartomeu (1574), als Agulló (1613), als Ribera (1625) i des del 1741, als marquesos de Gironella, els quals el conservaren fins a l'abolició dels senyorijs jurisdiccional al s. XIX.

Cal esmentar que els germans Josep Antoni i Carles de Ribera i d'Espuny foren uns decidits partidaris de l'arxiduc Carles III en la Guerra de Successió, el qual premià al germà gran, que era baró de Florejacs, amb el títol de comte de Claramunt (la seva mare era Maria d'Espuny i de Claramunt), possessions que li foren requisades per Felip V però que aconseguí recobrar el 1725.

Actualment pertany a la família Jaumeandreu de Balanzó.

Florejacs fou municipi independent fins l'any 1972, quan es van fusionar els antics municipis de Torrefeta i de Florejacs, passant a denominar-se Torrefló i Torreflor el 1983. Des de 1994 el nom del municipi és, molt encertadament Torrefeta i Florejacs, recollint l'orientació etimològica.

**Fogatges:** Del fogatge de 1365/70 Josep Iglésies ens diu "*Faltan los lugares que actualmente forman los municipios de Biosca, Florejacas.....*", de manera que el primer cens que tenim documentat de Florejacs és el del 1497, en què es situa Florejacs dins la col·lecta d'Agramunt "*Floriachs 8*" (són 8 focs), mentre que al de 1553 té 13 focs "*laychs 11; capellà 1, militar 1*". El 1708 tenia catorze cases segons l'estudi de Josep Aparici d'aquell any i en el cens de 1719 "*Floreyacs te de llargaria tres quarts, de ampla 1 quart, i de rodaria 6 quarts; afronta a llevant ab Sta. Maria, a mitgdia ab las Pallargas, a ponenet ab Mas de Corella i a tremontana ab Sigues. Te 13 casas i 35 personas*". El cens de Floridablanca de 1787 documenta 55 habitants i segons Madoz al segle XIX hi havia 13 cases. El padró d'habitants de l'Ajuntament del 1991 situava la població de Florejacs en 61 persones, mentre que el darrer d'inicis del 2008, tenia censats 50 habitants.

**Etimologia:** Per Joan Corominas el topònim Florejacs deriva de *Floridiacos*, derivat de Floridius i que evidentment la grafia *Floriacus* és una còpia inexacta de *Floriacus* (-os). Per Turull la cita de Corominas resulta clarament reveladora, només afegint "*....no és només un document amb la forma Floriacus, sinó que n'hi ha diversos amb diverses formes*

*emparentades, la qual cosa, però, sembla que no ha de treure raó a les afirmacions de Corominas (...)*. Si que cal aclarir, en tot cas, que aquella etimologia Florejacs<Floriacus<Florus secament negada per Corominas prové de Balari, i que, pel que fa al DCVB i a Moreu-Rey, tant un com altre recullen les dues possibilitats i, de fet, s'estalvien definir-se".

---

#### PROTECCIÓ EXISTENT

---

La declaració de Monument històrico-artístic del castell (Decret 183/1983 de 28 d'abril) estableix una zona de protecció del nucli antic del poble.

---

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

---

- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI Tom I. Barcelona 1976, ps. 606-608.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 320.
- COROMINES, Joan, *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona 1980/1991.
- Generalitat de Catalunya, *El castell de Florejacs*. Barcelona 1983.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 129.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365/1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El fogatge de 1497*, vol I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 315.
- MADDOZ, Pascual, *Diccionario Geográfico estadístico histórico de España i sus posesiones de Ultramar. Madrid 1845-1850*.
- Resum del Padró municipal d'habitants de 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, ps. 97-98.

## GRA



**Distància des de Cervera:** 15,3 km

**Accés:** Carretera asfaltada

**Altitud:** 464 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafem la L-311 fins el segon encreuament de Guissona, on ens desviarem a mà esquerra per la L-310 en

direcció a Tàrraga. A uns 2,7 km a mà esquerra trobarem l'indicador d'entrada al poble

**Localització:** 41° 45.991" - LE 1° 15.042"



**Tipologia urbana:** Vila nascuda a redós del castell, formant llavors un nucli clos

**Dinàmica urbanística:** Manteniment. S'estan arreglant algunes cases

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 25

**Dinàmica poblament:** A la baixa

**Perspectives de futur:** Estancament

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Mitjà

### DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Vista general i actual del poble

Ens diu la *Catalunya Romànica*: "El poble de Gra al sud-est de Florejacs, té l'origen en un casell documentat des del segle XI, del qual no ha pervingut cap vestigi". Està situat dalt d'un petit turó a uns 464 m d'altitud i al voltant del castell es formà el nucli clos primitiu, del qual ens queda ben poca cosa ja que la construcció de noves cases, les reformes de les antigues i l'obertura del poble cap al sud i l'oest li han fet perdre la seva imatge medieval. On s'alçava l'antic castell tenim un casal que deu tenir el seu origen al segle XVIII.

L'església dedicada a Sant Salvador, d'origen romànic però modificada al segle XVII, presideix l'entrada al poble, de la qual destaca l'absis de la part posterior, corresponent a primitiva església. Partint de l'església trobem les "Creus del Calvari", un conjunt monumental de 13 creus isolades més les tres creus-calvari, que reviu les catorze estacions del Via Crucis.

El terme de Gra va ser poblat en època ibèrica, tal com podem veure per les restes de ceràmica trobades en els diferents jaciments del terme. Tota aquesta zona pertany al Pla de Guissona, i per tots els pobles del municipi trobem disseminats diferents jaciments que

ens parlen dels primers pobladors, els quals segurament s'hi van establir per l'orografia del terreny, un pla amb petits turons des d'on es podia vigilar els camins, regada en altres temps per corrents d'aigua, més o menys abundosos, motiu pel qual aquests municipis disposaven de molins fariners que eren moguts per la força d'aquest element, tan escàs en l'actualitat.

Dins el terme s'han localitzat també dues necròpolis d'època altmedieval, totes dues prop de l'antiga església del priorat agustiniana de Santa Maria de Tauladells o Tauladella, en una de les quals es localitza la tomba coneguda com "Tomba de l'Abadessa".

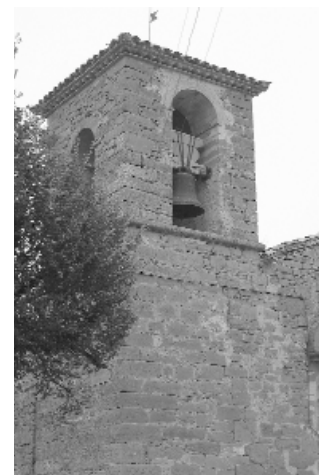
Malgrat que el nucli va perdre població, hi ha cases que s'estan restaurant com a segona residència. La seva economia és bàsicament agrícola i ramadera.

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La fundació de Gra es remunta a la primera del segle XI, quan les forces del comtat d'Urgell procediren a la reconquesta d'aquesta zona de la Plana de Guissona. La primera notícia escrita la trobem el 1031, quan el bisbe Ermengol d'Urgell llegà un alou que tenia a Torrefeta, la qual limitava per ponent amb el terme de *Graza*. En l'acta de consagració de Santa Maria d'Urgell, del 1040, és citat el castell de Gra com a pertanyent a la canònica urgellesa i el 1073 en un document es parla del terme de *Gradavi*. Ja al segle XII, Sicarda dona l'any 1106 a la canònica de la Seu la tercera part de les seves possessions a *Grada* i tres anys després el trobem novament citat en un document en què es feien constar les delimitacions del castell de Vilagrasetta.

El 12 de juny de 1837, en el context de la Primera Guerra Carlina, tingué lloc a Gra la cèlebre batalla que porta el seu nom en la que les tropes cristines del baró de Meer derrotaren als carlins comandats per Carles de Borbó. Per aquesta victòria Ramon de Meer i Kindelán, capità general de Catalunya, fou premiat amb el títol comtal de Gra.

**Fogatges:** el primer cens que tenim de Gra correspon a l'estudi fet per Josep Aparici el 1708, en què el nucli hi consta amb 10 cases. Poc després, el 1717, trobem aquesta nota: "Gra 10 homes 1 pobre 11 total", mentre que el 1719 la notícia és més extensa: "*Gra te de llargaria 1 quart i mitg, de ampla i de rodaria 1 hora; afronta a llevant ab Sta. Martí,*



Campanar de l'església de Sant Salvador

a mitgdia ab Torrefeta, a ponent ab la Ratera i ab Pallargas, i a tremontana ab St. Martí, Te 10 casas y 53 personas". Finalment, el cens de Floridablanca del 1787 dóna la xifra de 69 habitants.

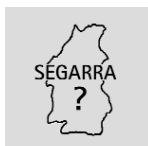
En època contemporània, el Padró de l'ajuntament de 1991 xifrava la població de Gra en 48 persones, mentre que el 2008 era de tan sols 25 persones empadronades.

**Etimologia:** Segons Albert Turull, la creença general que el topònim Gra prové del substantiu homònim que fa referència a l'economia cerealista de la zona és falsa, per tant no prové del llatí *Granu*, sinó que la documentació antiga ens porta al llatínisme *Gradus*, que en llatí vulgar seria *Grada*, el qual en català ha donat el comú "grau" (graó, esglaó). Per tant Gra derivaria d'aquest substantiu tant en la seva acceptació arquitectònica com en el menys usat aplicat a una forma del terreny que la recordés.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BARAUT, Cebrià, *Els documents dels anys 1010-1033 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* dins "Urgèlia", núm 4. La Seu d'Urgell 1981.
- Idem: *Els documents dels anys 1036-1050 de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell* dins "Urgèlia", núm. 5. La Seu d'Urgell 1982.
- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol I. Barcelona 1988, p. 223.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI Tom I. Barcelona 1976, ps. 612-613.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p.321.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 130.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 315.
- Padró municipal d'habitants de 2008 de l'ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- SANGÉS, Domènec, *Recull de documents s. XI referents a Guissona i la seva plana dins "Urgèlia"*, núm 3. La Seu d'Urgell 1980.
- Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991. ps. 188.189.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, p. 32.

## GRANOLLERS DE SEGARRA



**Distància des de Cervera:** 20,8 km

**Accés:** Camí asfaltat

**Altitud:** 430 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafar la L-311 fins a Guissona, on prendrem la L-313 en direcció a Sanaüja fins a la cruïlla amb Guarda-si-venes, on agafarem la L-314 i passat el nucli de Selvanera, a uns 500 m a mà dreta trobem el camí, recentment asfaltat, que porta a Granollers

**Localització:** LN 41° 50.048" - LE 1° 15.385"



**Tipologia urbana:** Vila nascuda a redós d'una casa forta

**Dinàmica urbanística:** Deteriorament progressiu

**Caràcter del nucli:** Agrícola

**Habitants nucli:** 4

**Dinàmica poblament:** Estancament

**Perspectives de futur:** Cap

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Baix

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA



Vista del petit nucli de Granollers

El nucli de Granollers de Segarra està situat al NE de Selvanera, població amb la que al segle XIX formà un municipi independent; amdós havien format part de la baronia de Florejacs.

Està situat al cim d'un petit turó i trobem els seus orígens en època medieval, malgrat que a l'extrem oest del seu terme està localitzat un jaciment arqueològic que es correspondria a un assentament humà de finals de l'època del bronze. Les cases estan disposades a partir d'un únic accés, orientat al sud, al voltant del qual s'hauria format un nucli clos amb accés, segons la tradició oral, per un portal protegit.

Als segles XVII i XVIII es constata que degué haver-hi diferents reformes i ampliacions, ja que trobem llinxes amb dates d'aquests segles, com a ca l'Alsedà, obertures tapiades de factura renaixentista, finestres del mateix estil, etc.



Malgrat que al padró consta que hi viuen 4 persones, actualment el nucli està deshabitat, però les terres segueixen sent treballades, tot mantenint el seu caràcter eminentment agrícola.

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

No es tenen notícies documentals sobre aquest nucli fins al segle XIX en què Madoz escriu: *"...lo forma 5 cases de desigual construcció, i una igl. (San Jaime), dependiente de la parr. de Salvanera, con el cementerio contiguo i á la parte N, del pueblo. EL TERM. que se estiende 1/2 leg. de N á S, 3/4 de E á O confina por el primer punto con Vilalta; E Salvanera; S Palou, i O otra vez Palou i Guardiola; i le cruza un pequeño arroyo que presta muy escasos beneficios con sus aguas: tambien hay una cordillera de montaña, que se estiende de S á N però de corta elevación, así como una ermita (San Jaime), sin renta alguna. EL TERRENO de mediana calidad es áspero i montuosa, con algunos caminos vecinales i de herradura. PROD.: centeno, vino i poco aceite, algun ganado lanar i vacuno para la labranza, con abundante caza de liebres i perdices..."*

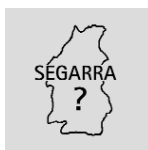
**Fogatges:** No se'n té cap fins l'estudi de Madoz, que dona com a població: "5 vec., 25 alm.". El 1960 tenia 10 habitants; 2 en el padró de 1991. Com ja hem comentat, en el padró de 2008 hi consten 4 habitants però en realitat no hi viu ningú de manera habitual.

**Etimologia:** Sobre l'origen toponímic d'aquest llogaret, Turull ens diu: *"...Molt sovint rep el nom complet de Granollers de Segarra, i en aquest cas les raons que justifiquen el comentari (purament específicatiu) semblen òbvies, ja que resulta impossible la competència nominativa amb la capital del Vallès Oriental. Precisament una primera hipòtesi per explicar el nostre nom de lloc ha de ser el trasllat des de la ciutat vallesana o, potser, des dels altres dos llocs homònims, que trobem a la plana de Vic i a Girona (...). Trasllats a banda, aquest nom és clarament un derivat (en plural) del zoònim granolla, forma antiga equivalent a l'actual granota. (...) Com a conclusió podem dir que el nom d'aquest poble forma part de la prou extensa sèrie que fa referència a noms d'animals mitjançant una sufixació de tipus col·lectiu (-er, -era), que en sol designar l'hàbitat."*

### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 130.
- MADOZ, Pascual, *Diccionario geografico estadistico historico de España i sus posesiones de ultramar*. Madrid 1845-1850, p. 582.
- Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 192-193.

## EL LLOR



**Distància des de Cervera:** 9,5 km

**Accés:** Carretera

**Altitud:** 545 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafar la L-311 en direcció a Guissona fins a la cruïlla amb la L-324 en direcció a Sant Ramon – Calaf; un cop passat el nucli de Tarroja, a uns

2 km trobem l'indicatiu del Llor

**Localització:** LN 41° 44.794" - LE 1° 18.583"



**Tipologia urbana:** Nucli urbà nascut a redós del castell

**Dinàmica urbanística:** Tendència a la baixa

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 62

**Dinàmica poblament:** Tendència a la baixa

**Perspectives de futur:** Estancament

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Mitjà

### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA



*El poble del Llor vist des de la carretera de Sant Ramon*

Vidal Vidal ens diu del Llor: *"Els carrers són estrets i enllosats, bastant nets, i estan plens de testos de flors, que fan molt bonic"*

Està situat a la part de llevant del terme, entre Bellvei i el Far, sobre un turó de més de 500 m d'alçada al cim del qual s'aixecava l'antic castell, a redós del qual es configurà el nucli clos del poble, al qual s'hi accedia per un portal a la banda de llevant, que encara ara existeix i per un segon portal (o portalet), orientat a ponent i que ja ha desaparegut. Encara es conserva la fesonomia del nucli clos, malgrat les diferents reformes que s'han portat a terme, principalment durant els segles XVIII i XIX.

Fora del nucli antic trobem la majestuosa església d'origen romànic de Sant Julià, la qual conserva els seus trets originals a l'absis decorat amb arcs cecs i bandes llombardes que són d'una gran bellesa. Fins a finals del segle passat el fossar antic es conservava al costat de l'església, moment en què fou substituït per una plaça i algunes de les sepultures es traslladaren a la banda esquerra de l'església. Durant el segle XX

també s'han construït cases fora de la vila closa.

L'economia de la població, com tots aquests pobles, es fonamenta bàsicament en l'agricultura i la ramaderia, malgrat que hi ha gent que treballa en altres sectors, en pobles més grans de la comarca.

Malgrat que els orígens del Llor són medievals, en el seu terme trobem jaciments arqueològics que ens parles d'assentaments humans ja en època ibero-romana, com tot aquest sector influenciat per la Plana de Guissona.

Com la major part de pobles de la zona, antigament hi havia abundància d'aigua que permetia una xarxa de molins, com el que hi havia al Llor i del qual encara en queden restes.

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES



Ruïnes de l'antiga fortalesa del Llor a començament de s. XX (fons Duran i Sanpere-ACSG)

Com tota aquesta zona, el Llor fou conquerit pels comtes d'Urgell a la primeria del segle XI durant la campanya de Guissona, de tal manera que el 1024 ja tenim una referència escrita corresponent al judici celebrat en aquesta darrera població en què Ermengol d'Urgell reclamava a Guillem de Lavansa diferents terres que pertanyien al terme de Guissona, però Guillem adduïa que ell havia conquerit el Llor i hi havia bastit un castell. El judici fou favorable al bisbe Ermengol. El 1036 consta el *castrum Lauri* com a límit d'unes terres donades a Santa Maria de la Seu i el 1045 Guillem, fill de Elomar, feudatari d'aquesta fortalesa, donà a la seva esposa i al seu fill el *castro de ipso Laur*. El seu nom apareix en molts documents del segle XI com a afrontació territorial de la quadra de Bellvei.

A finals del segle XIII Ramon de Vallverd era el feudatari del Llor, la senyoria del qual passà a Berenguer de Copons el 1315. El 1368 la canònica de Solsona es



Restes dels murs de l'antic castell en l'any 2009

desprengué dels drets que tenia sobre el Llor. Els Copons tingueren el ple domini del terme fins a finals del segle XVII: el 1697 Caterina de Copons es casà amb Antoni de Mata, passant a ser aquesta família qui senyorejà el Llor fins a l'abolició dels senyorius al segle XIX.

**Fogatges:** El primer cens que tenim del Llor és el de 1365-1370, on consta : "*Es lor, qui és den Berenguer de Copons donzell XX fochs*". En el de 1497 hi figura amb 8 focs i en el de 1553: "*Castell del Lor, Laychs 11, Capellans 2, Militar 1, Total 14*". En el treball de Josep Aparici del 1708 el Llor tenia 13 cases i en el cens de 1719 (fet amb dades del 1716): "*Te de llargaria mitg quart, de ampla 2 quarts, i de rodaria 3 quarts; afronta a llevant ab Alfar, a mitgdia ab Tudela i Castellmeyà, a ponent ab Vellvehí, i a Tremuntana ab St. Guim de la Plana. Te 22 casas i 35 personas*". En el cens de 1717 hi havia 10 homes i en el darrer, el cens de Floridablanca de 1787 hi vivien 63 persones.

Ja al segle XX, el 1970 hi consten 106 habitants, mentre que el 1991 en tenia 76 i en el padró del 2008 el nombre d'habitants ha baixat a 62.

**Etimologia:** Turull remet aquest topònim al mot comú *llor*, variant formal de *llorer*, inscrivint-lo així en el conjunt de noms de llocs referits a plantes i arbustos, igual com proposa Moreu-Rey, el qual també considera la possibilitat d'un origen antroponímic proto-medieval. Per Turull l'etimologia i la documentació no ajuden massa a decantar-se per una de les dues possibilitats, ja que tant el nom de planta com el de persona remeten a *Laurus*.

### NOTES COMPLEMENTÀRIES

Pascual Madoz, en el seu diccionari editat el 1847, menciona l'ermita de Nostra Senyora del Remei, situada a un quart d'hora del poble del Llor a la meitat d'una pujada que es dirigeix a Castellmeià. D'aquesta ermita no en queda cap resta i tampoc en la memòria popular es recorda la seva localització. Si que encara hi ha qui recorda una imatge romànica de la Mare de Déu del Remei, copatrona del poble, que va ser cremada durant la Guerra Civil de 1936-1939, de la qual es conserva alguna fotografia en el fons Duran i Sanpere de l'Arxiu Comarcal de la Segarra.

### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol II. Barcelona 1988, p. 79.
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI Tom I. Barcelona 1976, ps. 746-748.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 473.
- *Fons Duran i Sanpere (ACSG)*.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 128.

- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969.
- MADÓZ, Pascual, *Diccionario geográfico, estadístico, histórico de España i sus posesiones de Ultramar*, vol 10. Madrid 1847, p. 506.
- Padró municipal d'habitants del 2088 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva Plana* dins "Urgèlia" núm 3. La Seu d'Urgell 1980.
- Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, pg. 226.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, p. 49.



Vista aèria que ens permet veure l'evolució urbanística del poble

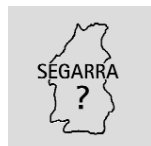
que incorporava l'església i un nou radi de cases al voltant del primer, formant un nou tancament. Encara avui podem resseguir part de la seva antiga fesomia. D'època medieval es conserva el castell, que actualment està sent reformat, però durant els segles XVII i XVIII, segles de prosperitat a la comarca i a tot el país, es reformaren moltes cases i se'n construïren de noves fora del nucli medieval.

Pel seu terme es troben diferents jaciments i necròpolis corresponents a l'època altmedieval. També trobem les restes des dos antics molins fariners, que ens indiquen l'existència d'aigua suficient per poder fer-los funcionar. Ja hem vist que tota aquesta plana era rica en aquest bé tan preuat.

Com la resta de la Segarra, el terme de Torrefeta i Florejacs és una extensa plana conreada amb diferents tipus de cereals que ens senyalen les diferents estacions segons el color del camp; entremig trobem petits bosquets i rengleres d'ametllers que a la primavera ens regalen una vista excepcional gràcies a la blancor de la seva flor.

Malgrat que la Morana també ha conegut l'emigració dels seus habitants cap a altres ciutats més grans com Guissona o directament l'àrea metropolitana de Barcelona, en els darrers anys s'està vivint un petit increment de població.

## LA MORANA



**Distància des de Cervera:** 14 km

**Accés:** Camí asfaltat

**Altitud:** 484 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafar la L-311 fins al segon encreuament de Guissona, on agafarem la L-310 en direcció Tàrrega; a 1,5

km trobarem l'indicador de la Morana

**Localització:** LN 41° 46.921" - LE 1° 15.811"



**Tipologia urbana:** Nucli urbà desenvolupat a redós del castell

**Dinàmica urbanística:** Manteniment

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 71

**Dinàmica poblament:** En els darrer anys s'ha

incrementat

**Perspectives de futur:** Manteniment

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Alt

### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

La Morana es troba a ponent de la vila de Guissona, que des de sempre és la vila de referència de tots aquests pobles de la plana que porta el seu nom. S'alça sobre un petit turó que no arriba als 500 m i que delimita el marge dret de la vall del Torrent del Passarell.

Els seus orígens, com en la major part dels pobles de la Segarra, es remunten a època medieval, quan a redós del castell s'anà formant un primer nucli clos al qual s'hi accedia per un portal; aquest nucli, però, fou ampliat als segles XIII-XIV formant-ne un de segon

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera constància escrita que tenim de la Morana es remunta a l'any 1038, quan els marmessors del comte Ermengol II d'Urgell, que eren Arnau Miró, la comtessa Constança i el bisbe Eribau d'Urgell, entregaren a la canònica de Santa Maria de la Seu els alous que tenien a Guissona i a *ipsa Mora*. El 1040, en l'acta de la segona consagració de l'esmentada canònica, s'esmenta el *castellum Morane* com una de les possessions que tenia al comtat d'Urgell, dins el terme del castell de Guissona. El 15 de setembre de 1098, data de consagració de Santa Maria de Guissona, la Morana hi apareix en un document en què se cita com a parròquia englobada dins la zona parroquial de Santa Maria,



a la qual li pertoquen tots els seus drets en dècimes, defuncions, etc.

Al segle XIV hi senyorejaven la família Sacirera, concretament el 1381 era de Raimon de Sacirera. L'any 1564 figura com a senyor de la Morana el cavaller Jaume Joan de Cortés, pertanyent a l'orde de Sant Joan de Jerusalem.

Des del segle XVII el domini passà als barons de Maldà, els quals el mantingueren fins a l'abolició dels senyories jurisdiccionals al segle XIX.

**Fogatges:** En el fogatjament reial de 1381 on consta que la Morana pertany a la família Sacirera aquest terme apareix amb 3 focs. El fogatge de 1497 situa la Morana dins el ducat de Cardona, vegueria de Cervera "La Morana és de mo...Cortit 5". Ja al 1553 es diu: "Laychs 10; Militar 1". L'estudi de Josep Aparici de 1708 s'hi compten 17 cases, i 11 homes en el cens de 1719. Abans, però, el 1717 constatem que la Morana "Te de llargaria 2 quarts, de ampla 1 quart, i de rodaria 6 quarts; afronta a llevant ab Guissona, a mitgdia i ponent ab St. Martí, i a tremontana ab Palou. Te 10

casas i 58 personas". En el cens de Florida-blanca del 1797 els habitants eren 52 persones.

En el padró de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs de l'any 1991 hi constaven 59 habitants, però en el de l'any 2008 n'hi ha 71, circumstància aquesta que ajuda a mirar el futur amb optimisme.

**Etimologia:** Segons A. Turull, l'origen d'aquest mot no l'hem de relacionar amb el fruit o planta ni tampoc amb el substantiu *moros*, sinó que és un derivat de l'antropònim llatí *MORANA*, cognom segons el DCVB, i més concretament en el femení de *MAURUS*, documentat ja a Catalunya en el segle IX segons Moreu. L'article quedaria pendent de resoldre, però si tenim en compte que en les primeres documentacions del terme no en duia, hem de pensar que l'article és d'aparició tardana, quan ja s'havia perdut la memòria del sentit real del topònim i l'imaginari popular el relacionava amb el món dels "moros".



Detall del castell, abans de les darreres obres de reforma

casas i 58 personas". En el cens de Florida-blanca del 1797 els habitants eren 52 persones. En el padró de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs de l'any 1991 hi constaven 59 habitants, però en el de l'any 2008 n'hi ha 71, circumstància aquesta que ajuda a mirar el futur amb optimisme.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- AMAT, Rafael d', Baró de Maldà, *Viles i ciutats de Catalunya*. Barcelona 1994.
- BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell* dins "Urgèlia" núm 1. La Seu

d'Urgell 1978.

– CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, ps. 611-612.

– *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra*, l'Urgell vol XXIV. Barcelona 1997, p. 483.

– FUMANAL, Miquel Àngel, *Estudi històric-artístic del Castell de la Morana* (text inèdit).

– IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*.

Barcelona 1962.

– Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.

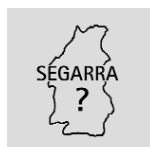
– Idem: *El cens del comte de Florida-blanca 1787*.

Barcelona 1969, p. 293.

– Padró municipal del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

## PALOU



**Distància des de Cervera:** 20 km

**Accés:** Camí asfaltat

**Altitud:** 547 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311 fins a Guissona, on seguirem per la L-313 en direcció a Ponts; a uns 5 km trobarem el trencall de Palou

**Localització:** LN 41° 49.073" - LE 1° 15.866"



**Tipologia urbana:** Vila closa nascuda a redós del castell

**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants del nucli:** 60

**Dinàmica poblament:** Tendència a disminuir

**Perspectives de futur:** Estancament

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Alt

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA



Vista general on es pot veure l'església fora del nucli clos



Palou de Sanaüja, com era conegut antigament, s'aixeca en el sector septentrional i més accidental del terme, on les aigües corren cap al Llobregós, enlairat sobre un turó de més de 500 m d'altitud, que li permet dominar la Plana de Guissona i les conques dels rius Sió i Llobregós. El lloc fou conquerit pels comtes d'Urgell al segle XI i es desenvolupà a voltant de l'antic castell, del qual avui ens en queda una casa senyorial que no ha conservat restes de l'antiga fortalesa. L'església es construí fora del nucli clos.

Encara avui podem resseguir l'estructura urbanística medieval, amb un conjunt de nou cases que formen part de la muralla que tancava el poble, al qual s'accedia per un portal orientat al nord, que encara existeix, el qual forma un pas cobert d'11,5 m de llargada. Del portal encara trobem restes de les pollegueres. El fet que el portal estigui una mica endarrerit respecte al pla de les cases, porta a pensar que en un moment determinat aquestes guanyaren en espai avançant les façanes.

Actualment hi ha un segon portal d'ingrés degut al fet que una casa, cal Capellans, fou enderrocada.

A l'interior del nucli es troben les portes d'accés a les cases (actualment és la Plaça Major), amb quatre pilastres que formen un porxat.

Madoz, en el seu estudi del segle XIX, diu de Palou: "TERRENO participa de secano i regadio con las aguas de un pequeño arroyo; aquel es de infima calidad, i lo restante mediano (...) PROD. Centeno, cebada, poco trigo i algunas hortalizas; hay ganado vacuno para la labranza, i caza de conejo i escasas perdices. POBL. 7 vec., 47 alm."

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

En un recull de documents del segle XI relacionats amb la Plana de Guissona, Domènec Sangés troba citat el terme de *Palaciolum*, concretament en un document del 2 de novembre del 1024, per la qual cosa cal deduir que en aquella data ja existia el castell de Palou. Entre el 1042 i el 1075 el terme de Palou es documenta en un inventari dels drets que tenia el bisbe d'Urgell a Sanaüja i poc després, el 1082, s'esmenta a un document que el castell de Valltallada afronta pel sector de tramuntana amb el terme de Florejacs i amb el de *Paladol*. Encara en el segle XI, en l'acta de consagració de Santa Maria de Guissona, un tal Bernat Énnec de Palou llegà a la dita canònica una peça de terra que tenia prop del terme de Guarda-si-venes.

A primers del segle XIV era senyor de Palou en Guerau Alemany de Cervelló, qui en testar el 1304 va reconèixer com a esponsalici de la seva muller Blanca els castells de Florejacs i les Sitges, el feu de Sanaüja i el castell de Palou.

Quan al segle XIX es produí la llei de desamortització, la senyoria de Palou era de la canònica d'Urgell.

**Fogatges:** El primer fogatge que tenim de Palou és



Detall de la plaça formada dins el nucli

del 1497, on consta que tenia 9 focs, i en el del 1553 tenia 11 laics. Ja al segle XVIII, l'estudi de Josep Aparici del 1708, Palou tenia 12 cases; el 1719 recollim: "Palou de Sanaüja te de llargaria 2 quarts, de ampla lo mateix, i de rodaria 6 quarts: afronta a llevant ab Guardia Civines, a mitgdia ab Morana, a Ponent ab Florejachs i Sitacs, i a tremontana ab Granollers i Guardiola. Te 12 cases i 50 personas". En el de Floridablanca del 1787 tenia 26 habitants.

Al segle XX sabem que el 1970 tenia 78 habitants i 85 el 1991. En el darrer padró del 2008 la xifra havia baixat a 60 persones.

**Etimologia:** Ens informa Turull que el topònim Palou deriva directament del mot llatí *Palatiolum*, diminutiu de *Palatium*, que significa palau. El significat d'aquest mot no ha de ser necessàriament una referència a una residència luxosa, sinó que també se li pot aplicar el sentit de castell i inclús de roca.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

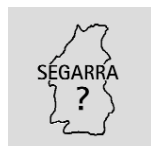
- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, p. 613.
- *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 320-321.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 130.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 307.
- MADOZ, Pascual, *Diccionario geografico estadístico histórico de España i sus posesiones de ultramar*. Madrid 1845, p. 627.

– Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 308-309.

## RIBER



**Distància des de Cervera:** 8 km  
**Accés:** Carretera  
**Altitud:** 435 m  
**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311 en direcció a Guissona fins a trobar la cruïlla amb la L-324, la qual agafarem en direcció a Concabella. El segon poble és Ribera  
**Localització:** LN 41° 43.887" - LE 1° 15.812"



**Tipologia urbana:** Desenvolupament a partir d'un nucli clos  
**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament  
**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader  
**Habitants nucli:** 29

**Dinàmica poblament:** Manteniment

**Perspectives de futur:** Tendència a l'estancament

**Estat de conservació:** Bo

**Interès:** Mitjà

### DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Ribera l'any 2009

Ribera es troba situat a ponent de Sedó i a la riba dreta del riu Sió, sobre un petit turonet que no arriba als 500 m d'altitud. Urbanísticament el poble de Ribera el podem dividir en dos espais diferenciats: el primer correspondria al nucli clos medieval, bastit a redós del gran casal dels Alió (ara coneguda com a cal Solsona), que ocupa la part més a l'oest del poble, amb la resta de cases formant un únic carrer amb una plaça interior i una única sortida. Darrerament s'ha obert un nou carrer, però encara es conserva l'estructura primitiva. Segons testimonis orals, cap al 1930 s'enderrocà la torre de planta quadrada que estava adossada a ca l'Alió, de la qual encara es conserven algunes fotografies. El segon espai correspon a les cases construïdes a partir del segle XIX, que formen un nou raval.

L'actual cal Solsona, així com l'església de Santa Anna, corresponen a edificacions del segle XVII.

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES



Ribera a la dècada dels anys deu del s. XX, on destaca la imponent torre de defensa (fons Solosona)

Diu la llegenda que Arnau d'Alió va ser un dels cavallers que va lluitar a les ordres del comte Borrell II contra les tropes d'Al-Mansur al segle X.

El que sabem segur és que al segle XI, concretament el 6 d'abril de 1086, fa testament Pere Udaldar a favor del seu fill Guillem Pere, en el qual es fa esment del lloc "Ipsa castra de Ribe". Pere III i el seu fill Joan van atorgar Ribera i Sedó a la universitat de Cervera el 7 de maig de 1379. El 1419 el rei intervingué novament en la història d'aquests dos nuclis quan el vescomte de Vilamur, comte de Cardona i senyor de Tarroja va atacar-los ambdós nuclis, fet que va provocar que Cervera s'hi revoltés. Finalment el comte de Cardona fou empresonat pel rei i va haver de restaurar els danys que havia provocat amb el seu atac.

Ens diu Madoz al segle XIX que Ribera estava format per 8 cases i una església, la qual era més aviat la capella particular dels Solsona, els quals tenien al seu servei un capellà amb l'obligació de dir una missa diària.

**Fogatges:** Molts cops Ribera apareix comptabilitzat junt amb Sedó. En el fogatge de 1365/70 apareix amb 15 focs, mentre que en la col·lecta de maritatge de 1496 Sedó i Ribera tenen 22



Façana de llevant de ca l'Alió el 2009

focs. En el fogatge de 1497 els dos llocs apareixen per separat, constant "Riba es Real 5". En els impostos especials de coronatge i maridatge de 1522 tornen a aparèixer junts amb 26 focs. En el del 1553 "*Riber laycs 6*". Ja al segle XVIII, primerament tenim l'estudi de Josep Aparici del 1708, on Riber té 10 cases; en el cens de 1719 "*Riber te llargaria 1 quart, de ampla 300 passos, i de rodaria 2 quarts: afronta a llevant ab Cedó, a mitgdia ab Montcortés i Aranyó, a ponent ab Ostafranchs, i a tramuntana ab Torrefeta. Te 7 casas i 38 personas*". En el cens de 1717 "*Rive 6 hombre, 2 pobres, 8 total*". En el padró de 1991 Riber tenia 19 habitants, mentre que en el darrer de 2008 havia augmentat a 29.

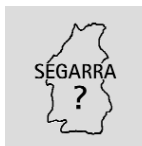
**Etimologia:** Albert Turull, estudiant l'origen del topònim Riber, es referma en el treball fet per Moll i confirmat per Moreu-Rey, segons el qual l'origen d'aquest nom és un derivat del comú *riba*, ja sigui en el seu significat de marge d'un riu, com en el sentit orogràfic més general. El fet que Riber està a la vora del riu Sió, concretament en el marge dret, confirmaria aquesta teoria.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- *Àlbum meravella. Llibre de belleses naturals i artístiques de Catalunya*, vol IV. Barcelona 1931.
- BACH, Antoni, *Un plet entre el rector i els pobles de Sedó i Riber (1605-1608)* dins Miscel·lània Cerverina, núm 7. Cervera 1991, p. 81.
- BERTRAN, Prim, *Col·lecta de Maridatge de 1496 al bisbat d'Urgell* dins "Urgèlia", vol I. La Seu d'Urgell 1982.
- Fons de la família Solsona (Barcelona)
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 128.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.
- Padró Municipal d'habitants de 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, p. 359.
- TURULL, Max; GARRABOU, Montse; HERNANDO, Josep; LLOBET, J., *El llibre de privilegis de Cervera*. Barcelona 1991.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II. El país de les pomes*. Lleida 1988, ps. 36-37.

## SANT MARTÍ DE LA MORANA

Accés: Camí asfaltat



**Altitud:** 551 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311, en direcció a Guissona, fins a trobar la L-310 cap a Tàrraga. A uns 2 km veurem l'indicador de Sant Martí

**Localització:** LN 41° 46.496" - LE 1° 15.394"

**Tipologia urbana:** Desenvolupament a redós del castell

**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 24

**Dinàmica poblament:** Tendència a disminuir

**Perspectives de futur:** Tendència a l'estancament

**Estat de conservació:** Bo

**Interès:** Baix

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA

Sant Martí de la Morana, o de la Plana com també és conegut, està situat al sud-oest del terme, alçant-se sobre un turó de 551 m, dins l'anomenada Plana de



Sant Martí de la Morana vista des de la carretera

Guissona.

Els seus orígens es remunten al segle XI, quan el bisbat d'Urgell endegà una forta ofensiva conqueridora de tota aquesta plana. Sant Martí es desenvolupà a redós del seu castell formant un nucli clos, el qual quedà parcialment modificat al segle XVI amb la construcció de nous edificis i la reforma dels medievals. D'època medieval queden alguns vestigis a cal Sala, la qual també guarda dins la seva estructura l'anomenada "Torre dels Moros", a la qual s'hi accedeix per una arcada i carreró cobert.

Dins el seu terme trobem un jaciment d'època medieval molt a prop de l'antiga ermita de Sant Cristòfol, així com, segons E. Camps, una necròpolis altmedieval.

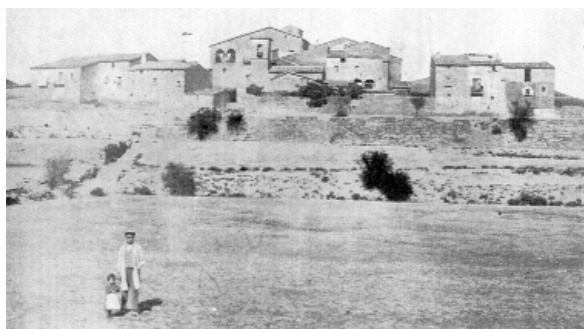
L'economia de Sant Martí, com en els altres pobles del municipi, s'ha diversificat si tenim en compte la població activa, però el seu perfil continua sent eminentment agrícola i ramader.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia que es té de Sant Martí correspon



a l'any 1067, quan el matrimoni format per Arnau i



Panoràmica de Sant Martí l'any 1900 (fons Sala)

Guisla, juntament amb els seus fills Berenguer, Bernat i Arnau, atorgaren a Bertran de Santmartí, a la seva muller Loreta i als seus fills la senyoria que fins llavors posseïa Miró Gauspert in *Sancti Martini* i al poble veí de la Morana, així com la meitat de l'aigua que naixia a Nial i la meitat de la que hi havia entre els pobles de Sant Martí i la Morana. El 1081 Berenguer de Santmartí, que estava emparentat amb l'anomenat Bertran de Santmartí, deixava a la seva esposa Gerala, sempre que restés vídua, i al seu fill Bartomeu el *castrum de Sancto Martini*, entre d'altres possessions.

Ja al segle XII, en el testament de Pere Gauspert, s'esmenta el *kastrum Sancti Martini*, ja que afrontava amb una possessió que deixà a Santa Maria de la Seu d'Urgell. Malgrat que aquest terme fou conquerit i repoblat pel comtat d'Urgell i era una possessió del bisbe, en una època indeterminada fou venut als Anglesola, però el 1299 el capítol d'Urgell tornà a comprar a aquesta família, concretament a Guillem d'Anglesola, senyor de Bellpuig, el poble i terme de Sant Martí de la Morana per 5.500 sous barcelonesos, passant-lo a la Col·legiata de Guissona, que el va mantenir fins al segle XVIII.

Al segle XIX formà municipi amb l'antiga (avui desapareguda) quadra de Nial.

**Fogatges:** En el fogatge de 1365-70, Sant Martí figura amb 4 focs, mentre que el 1497 en tenia 5. El 1553 es dona notícia que hi vivien 6 laics. Ja al segle XVIII, en l'estudi de Josep Aparici de 1708, Sant Martí apareix amb 7 cases, mentre que en el cens de 1717 hi habitaven 6 homes. En el de 1719 es documenta: "*Te de llargaria 1 quart, de ampla 1 quart, i de rodaria 3 quarts: afronta a llevant ab Camorana, a mitgdia ab Vaja de Guissona, a ponenet ab Gra, i a tremontana ab Cosconosa: Te 7 cases i 28 personas*". Segons el padró de 1991, a Sant Martí hi residien 31 persones i el 2008, 24.

**Etimologia:** Segons Albert Turull, l'origen d'aquest topònim, molt freqüent al nostre país, cal trobar-lo en el tema hagioponímic, concretament en la gran devoció que hagué per Sant Martí de Tours en època carolíngia i que s'anà estenent per la nostra geografia a mesura que s'anava conquerint territori.

## BIBLIOGRAFIA/FONTS

– BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell*, dins "Urgèlia", vol 1. La Seu d'Urgell 1978.

– BERTRAN, Prim, *Els senyors jurisdiccionals i els càrrecs dels municipis de les terres de Lleida a les acaballes del regnat de Carles III (1785)*, dins "Miscel·lània. Terres de Lleida al segle XVIII". Lleida 1986, ps. 85-133.

– *Catalunya Romànica: El Segrià, les Garrigues, el Plan d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 321.

– Fons de la família Sala (Sant Martí).

– *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 130.

– IGLÉSIES, Josep, *Fogatges de 1365-1370*. Barcelona 1962.

– Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.

– Idem: *El fogatge de 1553 II*. Barcelona 1981.

– Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*. Vols I-II-III. Barcelona 1974.

– Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 301.

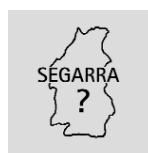
– Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del s. XI referents a Guissona i a la seva plana*, dins "Urgèlia" núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 400-401.

## SEDÓ



**Distància des de Cervera:** 7,5 km

**Accés:** Carretera asfaltada

**Altitud:** 450 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311 en direcció a Guissona fins a trobar la cruïlla amb la L-324, la qual agafarem en direcció a Concabella i Agramunt; el primer poble és Sedó

**Localització:** LN 41° 43.922" - LE 1° 15.657"



**Tipologia urbana:** Desenvolupament a redós del castell

**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 117

**Dinàmica poblament:** Tendència a disminuir

**Perspectives de futur:** Tendència a l'estancament

**Estat de conservació:** Bo

**Interès:** Mitjà





Vista aèria que ens permet veure l'antic nucli clos de Sedó

El nucli de Sedó, d'origen medieval, és el més gran dels pobles del terme. Està situat a la dreta del Sió, aixecant-se sobre un petit turó que no arriba als 500 m. Es va desenvolupar al voltant del castell, situat en el punt més elevat, formant un nucli clos, amb l'església fora d'aquest. A partir del segle XVI, que com ja hem comentat en altres fitxes és un moment de pujança econòmica que permet la reconstrucció de moltes cases i la construcció de noves, el nucli primitiu comença a expandir-se per la falda del turó, i són remarcables d'aquesta època dos grans casals inacabats i els portals que tancaven el nucli, sent el més important el de cal Farré. El gran creixement de Sedó, però, es va produir entre els segles XVIII i XIX, i es fa en direcció est-oest, fet que donà l'actual fesomia actual allargada al poble.

Malgrat l'origen medieval del nucli, en el terme hi ha localitzat un jaciment arqueològic on es van trobar peces de ceràmica ibèrica, fet gens estrany ja que en tota la Plana de Guissona se'n localitzen força jaciments d'aquella època.

La fesomia del terme continua sent bàsicament agrícola i ramadera, tot i l'ocupació de bona part de la població en altres sectors productius.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

Del nucli de Sedó ja se'n té notícies a la primeria el segle XI. Així el 1015, en el document de donació de Calaf, Calafell i Farrera a Guillem, levita, per part de Borrell, bisbe de Vic, es diu "*guardia que dicunt de Sudavo*". El 1024, en el judici que mantingueren el bisbe d'Urgell i Guillem de Lavansa, en fixar els límits del terme de Guissona trobem que a migdia limitava amb "*la guardia de Sadaone*". Per Albert Benet aquestes dades podrien indicar que abans de la conquesta d'aquesta part de la Segarra per part del comtat d'Urgell, on en va construir el nucli de Sedó ja hi havia una guàrdia musulmana situada al límit del Mascançà sarraí.

El 1040, en l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell, el castell de Sadaonis es considera com a part integrant del terme més ampli del castell de Guissona. Novament el trobem esmentat el 1063, quan el bisbe Guillem d'Urgell i el canonges de Santa Maria de la Seu donaren a Pere Udaldar i a la seva esposa Ermengarda un alou *ipso castro de Sadao*. Altres documents d'aquest segle parlen del lloc. Des de finals del segle XI es té constància d'una nissaga anomenada Sedó, que senyorejaven el terme, la qual està ben documentada durant el segle XII. El 1145 Bernat Hug de Sedó infeudà el castell i tots els drets que hi tenia a Bernat de Fonolleres; en el mateix document es reconeix que l'església d'Urgell encara rep impostos del lloc de Sedó. El 1173, Guerau de Granyena fa testament i deixa a la seva filla Beatriu el lloc de Sedó i el mas de Pere Borràs, situat "*in castro de Sadaon*" al monestir de Poblet.

A partir del segle XIII es tenen poques notícies de Sedó. Durant aquest segle se sap que passà a domini reial. El 1379 Pere el Cerimoniós i l'infant Joan concedien a Joan de Montbui, lloctinent del governador de Càller, com a recompensa per diferents serveis prestats a la corona, la quantitat de 4.000 florins, a compte dels quals li foren entregats els llocs de Sedó i Riber; mesos més tard, però, ambdós pobles es redimiren per 3.500 florins i entraren dins el veïnatge de Cervera. Al segle XVII ambdós pobles formaren una batllia reial.

Durant el segle XIII i part del XIV molts pobles de la Segarra, entre ells Sedó, estaven enfeudats a Ramon d'Anglesola i després al seu fill Berenguer, degut a un préstec que el primer va fer al rei. El 1376 n'era feudatari Galzeran de Manresa. El 1419 el vescomte de Vilamur, comte de Cardona i senyor de Tarroja atacà els llocs de Sedó i Riber; va acabar pres pel rei i els de Cervera demanaren que no fos alliberat fins que pagués els danys que havia ocasionat. Durant la guerra contra Joan II, Sedó i Riber foren dirigits pels paers del Consell de Cervera.

El 1486 el fill del diputat del general de Catalunya, Joan Saportella, era castlà de Sedó i Riber i tenia per procurador al cavaller de Cervera Gaspar de Gilabert.



Panoràmica de Sedó des del nord als anys cinquanta del s. XX  
(foto Pere Pedret-fons Madó)



Panoràmica del Raval de Sedó vers els anys cinquanta del s. XX  
(fons Guillerma)

Al segle XVII sabem que Josep de Ramon era carlà de Sedó. Aquest personatge era el fill gran d'un mercader de Perpinyà, ciutat on també va néixer ell; fou doctor en lleis i aconseguí ser nomenat cavaller.

En el primer cadastre de béns immobles fet a Catalunya el 1716, de Sedó consta que pertanyia al bisbat d'Urgell i a la vegueria de Cervera; en la descripció de les cases es fa constar l'existència d'un molí propietat de Gili Carbonell (actualment restes del conegut com a Molí del Madó), la casa de Pere Duran (potser l'actual cal Boté), al carrer de Baix la casa de Flora Puigrodon (actual cal Flora), casa de Ramon Boladeres (ara també cal Flora), casa de Ramon Carbonell (potser correspon a les runes de Cal Llorens), casa de Madalena Cases (podria correspondre a l'actual cal Cases i cal Mestre, i poder també cal Viudet), casa de la Pubilla Cortés (podria correspondre a cal Madró i ca l'Isidret), casa de Gili Puignou (actual ca l'Arbisi o ca l'Urbici), casa de Joseph Ticó (podria ser ca l'Agullé), casa de Miquel de Magarola (casalot del carrer de Baix amb travessera de Baix que ara es correspon a diferents cases), casa d'Anton Carbonell (ara ca l'Estanc), casa de Gili Cortés (encara és cal Cortés), casa de Joseph Roca (situada a la plaça, ara ocupada per diferents cases), casa de Francisco Escasany (ca la Vila), casa de Pere Llorens (actual cal Magí), casa situada en el castell propietat de Gili Carbonell (és la desapareguda casa Puignou), casa d'Anton Cases (ara ca la Guillerma), casa d'Esteve Caselles (ara cal Salvador), casa de Pere Farré (potser ca l'Escassany), casa de Lluís Carbonell (podria ser cal Lluís), casa de Ramon Estadella (ara cal Gilot), casa de Salvador Cases (ara cal Ventura del Castell) i la casa de Jaume Joan Llorens (potser correspon a ca l'Engràcia i cal Ventura del Castell).

El 1721 hi havia registrades 188 finques

**Fogatges:** En el fogatge de 1365-70 Sedó i Riber junts tenien 15 focs, mentre que el 1496, en la col·lecta de l'impost especial de maridatge ambdós pobles junts consten amb 22 focs. Un any més tard, Sedó sol en tenia 17. Ja al segle XVI, el 1522, Sedó i Riber tenien 26 focs i en el fogatge de 1533 el nucli de Sedó en comptabilitza 18. Josep Aparici el 1708 fa constar que Sedó

té 30 cases, i en el fogatge de 1716 té 16 cases i 70 persones. En la relació de veïns i bestiar de pèl i llana feta a Sedó el 1717, hi havia 21 veïns i 112 persones. En el cens de Floridablanca del 1787 Sedó tenia 76 habitants.

Ja al segle XX, el 1970 hi residien 199 persones, 135 el 1988 i 132 el 1991. En el darrer padró del 2008 a Sedó hi havia 117 persones.

**Etimologia:** Albert Turull ens remet a l'estudi de Moll, el qual tenia diferents tesis sobre els orígens del nom, un dels quals estaria en el mot llatí *Sedatione*, que vol dir repòs, entès aquí en la seva acceptació d'hostal. Per Coromines, però, Sedó provindria del mot preromà *Sabatone*. I per Albert Benet, com ja s'ha esmentat en parlar de la seva història, podria tenir relació amb la paraula àrab *suda*, que vol dir castell.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BACH, Antoni, *Un plet entre el rector i els pobles de Sedó i Riber (1605-1608)* dins "Miscel·lània Cerverina", núm 7. Cervera 1991.
- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol III. Barcelona 1988, p. 125.
- BENET, Albert, *La repoblació de la Segarra a l'AEM (s. IX-XI)* dins "Palestra Universitària", núm 3. Cervera 1988.
- BERTRAN, Prim, *La col·lecta de "maridatge" de 1496 al bisbat d'Urgell* dins "Urgèlia", núm 1. La Seu d'Urgell 1982, p. 317.
- Idem: *La col·lecta del "coronatge" i "maridatge" al bisbat d'Urgell (1522)*, dins "Miscel·lània de les terres de Lleida al segle XVI". Lleida 1995, p. 83.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 320.
- *Cadastre*, Arxiu Històric de Lleida. Caixa 35, lligall Cedó 1716-1832.
- Fons de la família Guillerma (Sedó)
- Fons de la família Madó (Sedó).
- FONT, Josep M., *Cartas de població i franquícia de Catalunya. I Textos 2 vols.* Madrid/Barcelona 1969.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 128.
- GÜELL, Manel, *Els Ramon, juristes, militars i senyors de Vallespinosa*, dins Butlletí electrònic de la delegació de Tarragona de la Societat Catalana de Genealogia, Heràldica, Sigil·lograifa, Vexil·lologia i Nobiliària, any 4. Tarragona 2006, ps. 4-5.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*. Barcelona 1974.
- Idem: *El fogatge de 1553*. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1497*. Barcelona 1991.

– Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– RIU, M. *El paper dels "castra" en la redistribució de l'hàbitat al comtat d'Osona*, dins "Ausa" vol X. Vic 1982.

– RUBIO, L. *Documentos lingüísticos catalanes (s. X-XIII)*. Murcia 1979.

– SABATÉ, Flocel, *Organització administrativa i territorial del comtat d'Urgell*, dins "El comtat d'Urgell". Lleida 1995.

– SÁNCHEZ, M. *Una aproximación a la estructura del dominio real en Cataluña a mediados del siglo XV. El "Capbreu o memorial de les rendes de drets reials" de 1440-1444*, dins "Estudios sobre renta, fiscalidad i finanzas en la Cataluña bajomedieval". Barcelona 1993.

– SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a Guissona i la seva plana*, dins "Urgèlia", núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 431-433.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

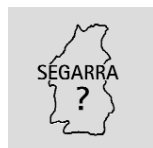
El poble de Selvanera està localitzat al nord del terme, a la conca del Llobregós. Es va desenvolupar formant un nucli clos, amb l'església fora d'aquest recinte. Segurament s'hi entrava per l'actual carrer Major, ja que en ell trobem les cases més antigues, destacant les cases senyorials de cal Viles i cal Creus, així com la llinda del balcó de cal Cisqueu, que té decoració de dues sexifòlies i la inscripció "16IHS13". Del segle XVII també trobem altres llindes que ens parlen de com en aquell moment el poble, hereu del nucli medieval, patí reformes que portaren a la millora d'algunes cases. Durant el segle XIX es nota una nova onada constructora, aquest cop amb habitatges de nova planta que s'estengueren pels sectors de llevant i migjorn.

Bellmunt diu de Selvanera que té "carrers estrets i bonics", que en dies de pluja aquesta dóna a les velles parets "un encisament bucòlic".

En el seu terme estan localitzats dos jaciments medievals, un del quals també inclou una necròpolis.

El terme manté caràcter eminentment agrícola i ramader, i compta amb diferents masos repartits pel territori.

## SELVANERA



**Distància des de Cervera:** 19,1 km

**Accés:** Carretera

**Altitud:** 490 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafarem la L-311 fins a Guissona, des d'on continuarem per la L-313 fins a trobar la cruïlla de Sanaüja, on agafarem la L-314. A 5 km de la sortida nord de Guissona trobarem Selvanera

**Localització:** LN 41° 49.946" - LE 1° 16.479"



**Tipologia urbana:** Desenvolupament al voltant d'un nucli clos

**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament

**Caràcter del nucli:** Agrícola i ramader

**Habitants nucli:** 66

**Dinàmica poblament:** Tendència a disminuir

**Perspectives de futur:** Tendència a l'estancament

**Estat de conservació:** Regular

**Interès:** Baix

### DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Panoràmica de Selvanera

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES



Vista de la població de Selvanera l'any 1994

**Fogatges:** En l'estudi de Josep Aparici del 1708 es diu de Selvanera que està dins la vegueria de Cervera com a "llocs de Barons" i té un total de 17 cases. En el cens de 1716 Selvanera apareix junt amb Granollers i trobem la següent nota: "Te de Ilargaria 2 quarts, de ampla 1 quart i mitg, i de rodaria 7 quarts: afronta a llevant ab Sanaüja, a mitgdia ab Palau, a ponent ab la Sitjas i Vilamajor, a tremontana ab Ribellas. Te 17 casas i 45 personas". En el cens de 1717 ambdós pobles tenen un total de 13 homes. En el de Floridabalca de 1787 la xifra és de 49 habitants, amb Granollers inclòs. Ja al segle XIX Madoz assenyala que hi havia 12 cases. En el padró municipal de 1991 Selvanera, junt amb Granollers, comptava amb 76 habitants, mentre que en el darrer del 2008 s'ha baixat a 66.

**Etimologia:** Segons Turull l'origen del topònim Selvanera està en l'aglutinació del substantiu antic selva "bosc" i l'adjectiu nera, forma arcaica general del modern negra, resultat del llatí *nigra*>neira, que en aquest cas hauriem de interpretar en el seu significat



d'espessa, de manera que Selvanera significaria, aproximadament, "bosc espès".

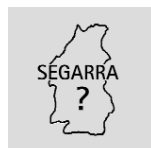
Però la localització de documents del segle XIV a l'Arxiu Comarcal de la Segarra en què apareixen diferents personatges amb els cognoms *Saulonelle* o *Saulonela* que amb el temps van evolucionar al cognom *Salvaneres*, ens fa pensar que la mateixa evolució podria haver tingut el nom del poble. De ser aquest el seu origen, ens trobaríem que aquests cognoms deriven del comú *Sauló*, mot que a la comarca designa un tipus de pedra sorrenca, molt abundant a la zona.

Una tercera possibilitat, molt menys probable, seria que derivés del mot *Saule* (salze), tipus d'arbre que podria haver existit de forma abundant en aquest territori.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol III. Barcelona 1988, p. 137.
- IGLÉSIES, Josep, *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 376.
- MADOZ, Pascual, *Diccionario geografico estadístico historico de España i sus posesiones de ultramar*. Madrid 1845-1850, p. 711.
- Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.
- Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 443-444.

## LES SITGES



**Distància des de Cervera:** 23 km

**Accés:** Camí asfaltat

**Altitud:** 530 m

**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafem la L-311 en direcció a Guissona, des d'on seguirem per la L-313 fins que passada la població de

Palou trobarem a mà esquerra l'indicatiu de Florejacs. Un cop agafat aquest nou camí, més o menys a 1 km a mà dreta agafarem una pista de terra indicada amb un rètol, i a un quilòmetre de distància trobarem el castell. Un segon trajecte surt de Florejacs i encara que és més llarg, uns dos quilòmetres, està més ben arreglat

**Localització:** LN 41° 49.048" - LE 1° 13.604"



**Tipologia urbana:** Desenvolupament a partir d'un castell

**Dinàmica urbanística:** Despoblada

**Caràcter del nucli:** Agrícola

**Habitants nucli:** Cap

**Dinàmica poblament:** Cap

**Perspectives de futur:** Tendència al deteriorament

**Estat de conservació:** Dolent

**Interès:** Molt alt

#### DESCRIPCIÓ TIPOLÒGICA



*El nucli de les Sitges, amb la capella en primer terme i el castell al fons*

Situat a uns dos quilòmetres al nord de Florejacs trobem el nucli de les Sitges, alçant-se en un turó de poc més de 500 m, en la part més elevada del qual està situat el castell, petita residència senyorial de planta quadrada amb la gran torre d'homenatge al centre del conjunt. Al vessant sud es localitzen les runes del que havien estat les cases i magatzems d'aquest nucli, mentre que a pocs metres al sud-est trobem l'església romànica amb el seu fossar.

Vidal Vidal ens reproduïx una bonica descripció del lloc feta per Lluís Monreal i Martí de Riquer: *"El conjunt d'aquest petit castell amb la seva capella és realment deliciós... evoca amb singular precisió la vida de la petita noblesa medieval"*.

#### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

El primer cop que trobem esmentat el lloc de les Sitges és en un document de l'any 1025, com a afron-tació est del terme de Coscó. En un altre document dels anys 1042-1075 es relaciona aquest terme amb el nucli de Sanaüja i en ell es parla de "...graners" de "...ciges".

Del castell en tenim notícia el 1116, quan Pere Ponç fa testament abans d'anar al Sant Sepulcre, el qual llegava el *castrum de Ciges* amb totes les seves pertinences al seu fill Arnau, junt amb d'altres béns.

Com a terme inclòs dins la baronia de Florejacs, els seus senyors també ho foren de les Sitges. Als segles



*Aspecte del veïnat de les Sitges a començaments del s. XX (ACSG)*



XIV i XV pertanyé als Josa (el 1445 n'era senyor Ramon Guillem de Josa, emparentat amb els Llobera del Solsonès). El 1571 era dels Cortit, tres anys més tard dels Bartomeu, el 1613 dels Agulló i el 1625 dels Ribera. A mitjan segle XVIII era dels marquesos de Gironella, els quals retingueren el domini jurisdiccional fins a la llei de desamortització del segle XIX.

**Fogatges:** L'any 1381 tenia 4 focs. El següent cens que tenim és ja del segle XVIII, concretament del 1700 en què les Sitges tenen documentades 3 cases i 15 habitants; el 1719 hi havia 5 cases i els mateixos habitants, que en el cens de Floridablanca de 1787 havien augmentat a 19 persones.

A partir del segle XIX la població començà a disminuir, de manera que el 1830 hi vivien 10 persones i el 1842 tan sols tenia 7 habitants en tres cases.

Actualment no hi viu ningú i les cases estan en un avançat estat de deteriorament. El castell s'habita estacionalment i darrerament s'ofereix com a edifici cultural i turística de la Segarra.

**Etimologia:** Segons Turull l'origen toponímic d'aquest indret no té cap mena d'interpretació errònia. Senzillament es tracta del plural del mot sitja, que significa: graner subterrani, clot profund a la terra i fins i tot masmorra. L'article plural ve a corroborar aquesta etimologia. El que no sabem és quina de les significacions de sitja donà origen al nom d'aquest indret.

#### NOTES COMPLEMENTÀRIES



Vista aèria del veïnat de les Sitges en l'any 2009

Per la idiosincràsia de tot el conjunt, el nucli de les Sitges és un indret d'interès molt alt. Es tracta d'un dels castells més singulars de Catalunya que, junt amb la capella i el seu petit fossar, formen un magnífic exemple per conèixer la forma de vida de la mitjana noblesa de la Segarra. Arquitectònicament és també un exemplar únic al país, amb la seva planta quadrada i una gran torre mestra al centre del conjunt, que conserva encara la seva fesomia medieval, malgrat les reformes que va experimentar tan al segle XIV, com el XVI i posteriors, que ens han deixat elements arquitectònics de gran bellesa de cadascuna de les diferents



èpoques.

A nivell turístic també té un gran interès. Per tot això seria bo realitzar una bona restauració de tot el conjunt, així com una millor senyalització.

Des que el nucli deixà d'estar habitat, tant el castell com el fossar han estat saquejats, s'ha perdut alguna de les magnífiques esteles discoïdals que guardava el cementiri, i s'han profanat també algunes tombes. La porta de la capella s'ha esbotzat diverses vegades i s'ha malmès parts i elements de l'interior.

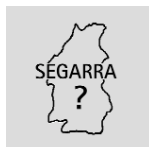
#### PROTECCIÓ EXISTENT

- Decret sobre castells (22-IV-1949).
- Registre Inventari de la Generalitat de Catalunya / 51-6513.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

- CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI. Barcelona 1976, ps. 608-620.
- *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Barcelona 1990, ps. 414-415.
- *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, ps. 479-480.
- *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 130.
- IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.
- Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.
- Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.
- Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols. I-II-III. Barcelona 1974.
- Idem: *El cens del comte de Floridablanca 1787*. Barcelona 1969, p. 304.
- MADDOZ, Pascual, *Diccionario geográfico estadístico histórico de España i sus posesiones de ultramar*. Madrid 1845.
- Moya, Jaume, *Les Sitges, prototipus de castell gòtic*, dins "El Món Medieval", núm. 5. Barcelona (abril 2009), ps. 52-63.
- TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, p. 450.
- VIDAL, Vidal, *Les rutes de Ponent. II El país de les pomes*. Lleida 1988, ps. 96-97.

## TORREFETA



**Distància des de Cervera:** 10 km  
**Accés:** Camí asfaltat  
**Altitud:** 474 m  
**Com arribar-hi:** Des de Cervera agafem la L-311 en direcció a Guissona fins que trobarem la cruïlla amb Torrefeta

**Localització:** LN 41° 45.248" - LE 1° 16.468"



**Tipologia urbana:** Desenvolupament a redós del castell  
**Dinàmica urbanística:** Tendència a l'estancament  
**Caràcter del nucli:** Agrícola  
**Habitants nucli:** 83

**Dinàmica poblament:** Manteniment  
**Perspectives de futur:** Tendència a l'estancament  
**Estat de conservació:** Regular  
**Interès:** Mitjà

### DESCRIPCIÓ TIPO LòGICA



Vista aèria del poble de Torrefeta

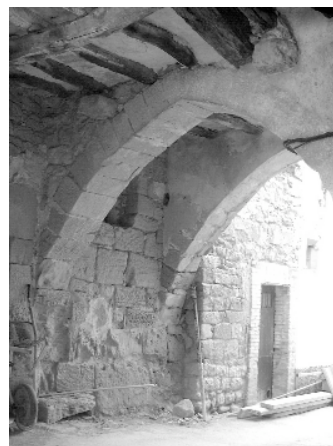
El poble de Torrefeta el trobem situat al nord-est del terme, en un fondal de la zona de migdia de la Plana de Guissona, sobre un petit turó de menys de 500 m. El seu origen el trobem en una quadra integrada al terme de Guissona, la qual ja devia disposar d'una torre, a partir de la qual es degué crear el castell de Torrefeta. Al voltant del castell es creà un nucli clos al qual s'accedia per dos passos coberts protegits per portals que tancaven el nucli de l'exterior. Actualment encara trobem un portal de mig punt rebaixat d'època medieval, així com dos més de posteriors. Aquest nucli es modificà al segle XVII, quan es construí l'església actual i s'hagué d'obrir el sector de ponent. Posteriorment, als segles XVIII i XIX, a causa de l'augment de la població, es construïren noves cases pel sector de ponent i tramuntana.

Com passa en alguns dels pobles del municipi, Torrefeta gaudia de l'aigua de les seves fonts i del Torrent d'Oró, cosa que li va permetre la construcció de diferents molins fariners al llarg del seu terme, dels

quals encara en queden restes, més o menys ben conservades. També cal destacar les parets de marge repartides pels camps de conreu i cabanes de pedra com a aixopluc de la pagesia.

Malgrat que l'origen del poble sigui medieval, com tota aquesta zona de la Plana de Guissona, el terme de Torrefeta ja

estigué habitat en època ibero-romana, i un dels jaciments arqueològics localitzats ens parla, a través de la ceràmica trobada, de grups humans que habitaven la zona a finals de l'edat del Bronze-primer de edat del Ferro.



Arcada ogival que donava entrada al nucli clos del poble

### NOTÍCIES HISTÒRIQUES

La primera notícia que tenim de Torrefeta es remunta a l'any 1031, quan el bisbe Ermengol d'Urgell donà a Guifré i a la seva esposa Bonadona un alou situat al terme de Guissona "*in locum quem dicunt Turre Facta*", en el qual hi havia una torre i algunes cases, que abans havia estat del prevere Sunyer. L'any 1040, en l'acta de consagració de Santa Maria de la Seu d'Urgell, el castell de Torrefeta surt anomenat entre els pertanyents a la canònica. Poc després, el 1073, es realitzà un judici entre els habitants del poble i el bisbe Guillem Guifré, a causa dels drets derivats de la fortalesa; finalment els habitants del terme reconegueren els drets episcopals.

Al llarg del segle XI són innombrables els documents de compra i venda i donacions entre particulars, dins el terme de Torrefeta. Les canòniques de Guissona i Solsona també obtingueren algun bé sobre el terme.

El 1131 Ponç, paborde d'Urgell, junt amb els canonges de la Seu arrendaren al matrimoni format per Guillem Ponç i Ermengarda cinc peces de terra i una vinya situades al terme de Guissona "*in quadra de Turrefacta*". El 1186 en una escriptura redactada "*in castro de Turrefacta*" el bisbe d'Urgell, Arnau de Preixens, presenta queixes contra diferents personatges pels drets que tenia el bisbat d'Urgell en el castell d'Ivars.

Entre els segles XII i XIV trobem documentats alguns personatges cognomenats Torrefeta, que se suposa devien procedir del poble estudiat aquí. El 1368 n'era castlà Ramon de Rabinat, veí de Berga.

Torrefeta pertanyé a la mitra d'Urgell fins a l'abolició dels senyorius jurisdiccionalis al segle XIX.

**Fogatges:** El primer cens de Torrefeta correspon al



Portal de dalt vers 1916. Entrada orientada a llevant al nucli clos de Torrefeta (foto Mas-ACSG)

1365-1370, en què el "loch de Torrafreyta, qui es del bisbe Durgell" tenia 25 focs i estava dins la vegueria de Cervera. En el fogatge de 1497 es diu "Torrefeta és del bisbe d'Urgell 14 focs". El 1553 "Torre feta. Laycs 15. Militar 1". Ja al segle XVIII trobem primer l'estudi de Josep Aparici del 1708, en què hi consten 13 cases. En el cens de 1719, amb dades de 1716, consta "Te de llargaria 1 quart, de ampla mitg quart, i de rodalia 2 quarts i mitg; afronta a llevant ab Bellví, a mitgdia ab Sedó, a ponent ab Concavella, i a tremontana ab Guissona. Té 12 cases i 44 personas". Al cens del comte de Floridablanca, del 1787, Torrefeta tenia 39 persones.

Ja al segle XX, el 1970 el terme de Torrefeta tenia 114 habitants, mentre que el 1991 havia baixat a 74. En el darrer del 2008 s'ha experimentat un petit increment, ja que hi ha empadronades 83 persones, que permeten pensar, almenys, en un manteniment de la població.

**Etimologia:** Ens diu Turull que tots els especialistes estan d'acord en negar l'origen del nom en "torre feta", ans al contaria, el topònim Torrefeta prové de torre freta < freita < llatí fracta, és a dir, trencada. Així l'any 1073 trobem documentat *Turrefracta* o bé *Turre-fretta*, el 1099 *Turrefracta*, etc.

#### NOTES COMPLEMENTÀRIES

És de gran interès el conjunt de portals que donaven accés al l'antic nucli clos de Torrefeta. El més conegut, que està inventariat per la Generalitat de Catalunya, és el que trobem a la banda de llevant, el qual antigament estava protegit per un matacà al capdamunt del mur,

que precedeix un pas cobert d'arcs apuntats a través del qual s'accedia a un pati o plaça interior. A migjorn hi ha dos portals més, el més avançat se'l coneix com a Portal de baix i tanca un sector amb construccions que, probablement, són d'època moderna; l'altre portal forma un pas cobert que també dóna a la plaça i se'l coneix com carrer Sastre.

#### PROTECCIÓ EXISTENT

Registre Inventari de la Generalitat de Catalunya / 51-6516, estableix els murs i l'antic portal d'accés al nucli com a elements inventariats-protegits.

#### BIBLIOGRAFIA/FONTS

– BARAUT, Cebrià, *Les actes de consagració d'esglésies del bisbat d'Urgell (IX-XII)* dins "Urgèlia", núm 1. la Seu d'Urgell 1978.

– BELLMUNT, Joan, *Fets, costums i llegendes. La Segarra*, vol III. Barcelona 1988, p. 208.

– CATALÀ, Pere, *Els castells catalans*, vol VI Tom II. Barcelona 1979, ps. 787-788.

– *Catàleg de monuments i conjunts històrico-artístics de Catalunya*. Barcelona 1990, p. 415.

– *Catalunya Romànica: el Segrià, les Garrigues, el Pla d'Urgell, la Segarra, l'Urgell*, vol XXIV. Barcelona 1997, p. 319.

– *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: Segarra, Urgell, Conca de Barberà*, vol 9. Barcelona 1983, p. 126.

– IGLÉSIES, Josep, *El cens del comte de Floridablanca*. Barcelona 1969.

– Idem: *El fogatge de 1365-1370*. Barcelona 1962.

– Idem: *El fogatge de 1497*, vols I-II. Barcelona 1991.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol I. Barcelona 1979.

– Idem: *El fogatge de 1553*, vol II. Barcelona 1981.

– Idem: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, vols I-II-III. Barcelona 1974.

– Padró municipal d'habitants del 2008 de l'Ajuntament de Torrefeta i Florejacs.

– SANGÉS, Domènec, *Recull de documents del segle XI referents a la plana de Guissona*, dins "Urgèlia" núm 3. La Seu d'Urgell 1980.

– Servicio de Valoración Urbana, *Plano parcelario 1/1000*. Madrid 1973.

– TURULL, Albert, *Els topònims de la Segarra*. Cervera 1991, ps. 480-481.